

ПРОГРАМ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ПАРТНЕРСТВА СА ПОРОДИЦОМ – ПРОГРАМ ОДГОВОРНОГ РОДИТЕЉСТВА

Даница МОЈИЋ • Сања РАДЕТИЋ ЛОВРИЋ • Гордана УНЧАНИН

Министарство
просвјете и културе
Републике Српске

unicef

za svako dijete

Даница МОЈИЋ • Сања РАДЕТИЋ ЛОВРИЋ • Гордана УНЧАНИН

ПРОГРАМ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ПАРТНЕРСТВА СА ПОРОДИЦОМ
– ПРОГРАМ ОДГОВОРНОГ РОДИТЕЉСТВА

Аутори:

Даница Мојић, МА, педагог,
др Сања Радетић Ловрић, психолог и
Гордана Унчанин, психолог

Издавач: Министарство просвјете и културе Републике Српске

Уредник: др Наташа Цвијановић, Министарство просвјете и културе Републике Српске

Графички дизајн и припрема за штампу: Драгана Пупац

Тираж: 200

CIP Каталогизација у публикацији

Сва права су задржана. Садржај ове публикације може се користити у некомерцијалне сврхе, као и за примјену Програма предшколског васпитања и образовања Републике Српске уз обавезно навођење извора.

Израду и штампање овог приручника омогућио је УНИЦЕФ БИХ у склопу пројекта **“Унапређење раног дјечијег раста и развоја путем јачања васпитачких и родитељских компетенција”**.

Ставови и мишљења изнесени у овој публикацији су ставови аутора и не представљају нужно ставове УНИЦЕФ-а БИХ.

Даница МОЈИЋ • Сања РАДЕТИЋ ЛОВРИЋ • Гордана УНЧАНИН

Програм за унапређење партнерства са породицом – програм одговорног родитељства

Министарство
просвјете и културе
Републике Српске

unicef
za svako dijete

Бања Лука
2020

Садржај

РИЈЕЧ МИНИСТАРКЕ ИЛИ УМЈЕСТО ПРЕДГОВОРА	7
РИЈЕЧ ШЕФИЦЕ КАНЦЕЛАРИЈЕ УНИЦЕФА У БИХ	9

I ТЕОРИЈСКИ ДИО 11

Даница Мојић, мастер педагогије

1.1. ПАРТНЕРСТВО ПОРОДИЦЕ И ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ	13
1.2. ПЛАНИРАЊЕ ПАРТНЕРСТВА СА ПОРОДИЦОМ.....	18
1.3. ПРИМЈЕР ПОТЕНЦИЈАЛНОГ ПРОГРАМА ПАРТНЕРСТВА СА ПОРОДИЦОМ ЗА СТАРИЈУ ВРТИЋКУ ГРУПУ	20
1.4. ЛИТЕРАТУРА.....	25

проф. др Сања Радетић Ловрић, психолог

2.1. ВАСПИТАЊЕ ДЈЕЦЕ У ПРЕДШКОЛСКИМ УСТАНОВАМА: УЛОГА РОДИТЕЉА И ВАСПИТАЧА.....	27
2.2. ПАРТНЕРСТВО ИЗМЕЂУ РОДИТЕЉА И ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ.....	30
2.3. УЛОГА ВАСПИТАЧА У ИЗГРАДЊИ ПАРТНЕРСТВА ИЗМЕЂУ ПОРОДИЦЕ И ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ.....	32
2.4. РАДИОНИЦА КАО МОДЕЛ ИЗГРАДЊЕ ПАРТНЕРСТВА ИЗМЕЂУ ПОРОДИЦЕ И ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ.....	34
2.5. ЛИТЕРАТУРА.....	37

Гордана Унчанин, психолог

3.1. ПОШТУЈМО РАЗЛИЧИТОСТИ.....	38
3.2. ЛИТЕРАТУРА	39

II ДИО: РАДИОНИЦЕ СА ПРИЛОЗИМА „ВРТИЋ – МЈЕСТО ЗАЈЕДНИЧКОГ ЖИВЉЕЊА“ 41

Даница Мојић, мастер педагогије

1. радионица: ВРТИЋ И ЈА.....	43
2. радионица: МОЈЕ ПРАВО ДА ИМАМ ПРАВА.....	51
3. радионица: САМОСТАЛНОСТ И САМОКОНТРОЛА – ЧАРОБНЕ РИЈЕЧИ СРЕЋНОГ ДЈЕТИЊСТВА.....	60

проф. др **Сања Радетић Ловрић**, психолог

Радионице за изградњу односа повјерења и разумијевања између родитеља и предшколске установе	69
1. радионица: ВАСПИТНИ СТИЛОВИ РОДИТЕЉА И ПОНАШАЊЕ ДЈЕЦЕ.....	70
2. радионица: КАКВО ДИЈЕТЕ ЖЕЛИМ У БУДУЋНОСТИ?	73
3. радионица: ТОЛЕРАНЦИЈА НА НАСИЉЕ У ВРТИЋУ ЈЕДНАКА ЈЕ НУЛИ	76
Упитник	81

Гордана Унчанин, психолог

Радионице за сензибилисање родитеља и дјеце у погледу инклузивне праксе у предшколским установама	87
1. радионица: ВАШЕ ЈЕ ПРАВО ДА ЗНАТЕ	88
2. радионица: ЕМПАТИЈА.....	93
3. радионица: НАША ОСЈЕЋАЊА	98

Прилози	103
---------------	-----

РИЈЕЧ МИНИСТАРКЕ ИЛИ УМЈЕСТО ПРЕДГОВОРА

Полазећи од савремених сазнања о дјетету и потребе да се оно развија у животном контексту, да се богате утицаји из средине и ствара цјеловитија слика о свијету, јавља се потреба укључивања родитеља у непосредно живљење дјеце у вртићу. Предшколска установа не може замијенити породицу, већ чини допуну и проширује улогу васпитања, а родитељима пружа подршку у остваривању родитељства, са пуним разумијевањем њихових потреба.

С друге стране, укључивање родитеља доприноси да се садржај живота у предшколској установи квалитативно побољша, и начин рада са дјецом учини животнијим, а да се родитељско самопоуздање повећа и постигну јединственији ставови у васпитању и одрастању дјеце. Партнерски односи предшколске установе и породице омогућавају родитељима да кроз различите видове ангажовања учествују у раду и животу вртића.

Традиционалан приступ у односима предшколске установе и породице подразумијева најчешће пасивну улогу родитеља ограничену на родитељске састанке и индивидуалне разговоре. Наша намјера је усмјерена на то да свака предшколска установа у Републици Српској буде модерна предшколска установа оплемењена различитим програмима подршке не само за дијете, него и за њихове родитеље. Таква установа треба да организује различите активности са родитељима, а које уједно доприносе расту и развоју дјетета. Баш због тога, припремљен је овај програм одговорног родитељства, односно програм за унапређење партнерства предшколске установе са породицом са обиљем радионица које ће пружити подршку прво стручњацима, а потом и самим родитељима у јачању родитељских компетенција.

Стварањем истинског партнерског односа са породицом, васпитно-образовни радници доприносе правилном дјечијем развоју, али и стварању климе бољег разумијевања предшколске установе и породице, чиме уједно доприносе и побољшању квалитета васпитања и образовања дјеце уопште.

МИНИСТАР

мр Наталија Тривић

РИЈЕЧ ШЕФИЦЕ КАНЦЕЛАРИЈЕ УНИЦЕФ-а У БИХ

У свијету се све више увиђа значај предшколског васпитања и образовања те је, у складу с тим, његова важност препозната и у Програму Уједињених нација за одрживи развој 2015-2030, у којем се наводи да до 2030. године земље морају обезбиједити универзални приступ квалитетном предшколском васпитању и образовању. Ово схватање има научно утемељење – наиме, до пете године дјечији мозак се већ развије до 90% свог капацитета и током тог периода живота формира се основа интелигенције, личности, друштвеног понашања и способности учења, што представља темељ за успјех у школи и касније у животу. Истраживања показују да је улагање у квалитетно рано учење једна од најисплативијих инвестиција које власти могу предузети. Научници процјењују да се за сваки долар који је уложен у квалитетно рано учење добија поврат од 7 до 10% годишње од уложеног по дјетету.

Међутим, није сваки програм предшколског васпитања и образовања у стању произвести овакве користи – оне у великој мјери зависе од квалитета услуге. У ствари, неквалитетни програми чак могу негативно утицати на учење и развој дјеце.

Један од најважнијих аспеката квалитета предшколског васпитања и образовања јесте квалитетно партнерство с породицама и заједницама. Окружење у којем мало дијете учи код куће и у заједници може бити кључно за његово благостање па, стога, породицама треба пружити подршку у бризи, подизању и васпитању дјеце. У члану 18. Конвенције УН о правима дјетета наводи се да земље морају „пружити одговарајућу помоћ родитељима или законским старатељима у остваривању одговорности за подизање дјетета и обезбјеђивати развој институција, установа и служби за бригу о дјечи.“

Холистичко рано учење је могуће само онда када родитељи, заједнице и васпитачи дјелују заједно и с истим циљем – да се дјеци пруже могућности за достизање пуног људског потенцијала.

Надамо се да ће вам овај програм партнерства с породицама пружити алате којима ћете позвати породице у своје предшколске установе како бисте радили заједно с њима, подучили их неопходним родитељским вјештинама и, напосљетку, учили од њих.

Честитам Министарству просвјете и културе у Републици Српској на значајним побољшањима која су постигнута у предшколском васпитању и образовању у посљедњих неколико година и желим да се захвалим ауторима

ове публикациије. УНИЦЕФ са задовољством пружа подршку развоју Програма одговорног родитељства и подупиरे напоре Министарства.

Желим да позовем читаоце да заједно с Министарством и УНИЦЕФ-ом у својим заједницама шире поруку да свако дијете, без обзира на род, способности, мјесто становања или поријекло, има право на квалитетно рано учење.

Dr Rownak Khan
Представница УНИЦЕФ-а у Босни и Херцеговини

I

ТЕОРИЈСКИ ДИО

Даница Мојић

1.1. ПАРТНЕРСТВО ПОРОДИЦЕ И ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ

Предшколска установа је мјесто заједничког живљења дјеце, њихових родитеља и васпитача, тачка сусрета породичног и институционалног васпитања и подршка родитељима у вршењу одговорне родитељске улоге. Бројни изазови са којима се савремена породица суочава захтијевају од предшколске установе да се мијења, да широм отвори своја врата и родитеље укључи у различите активности, прихватајући их као истинске партнере у васпитању дјеце. Пракса показује да су васпитачи који имају добре партнерске односе са породицом, у највећем броју случајева, успјешнији и на свим другим пољима свог рада (реализација учећих активности, вођење педагошке документације, однос са дјецом и са другим васпитачима и сл.). Један од циљева које предшколство данас мора остварити јесте оснаживање васпитача у вршењу његове одговорне улоге, како би добар партнерски однос са породицом постао правило, а не изузетак.

Активности које традиционалне предшколске установе реализују са породицом, најчешће, подразумијевају пасивну улогу родитеља, ограничену на родитељске састанке, индивидуалне разговоре, приредбе и сл. Модерна, мултифункционална предшколска установа, у складу са својим окружењем, потребама дјеце и родитеља, организује различите, иновативне активности са родитељима, које доприносе расту и развоју дјетета, као и унапређивању компетенција родитеља и васпитача.

„У животу предшколског дјетета улога породице је незамјенљива, јер она представља његово прво васпитно-образовно окружење, у којем развија своје емоције, остварује прве и најважније социјалне контакте и, прије свега, „учи како бити човјек“. Кроз историју, породица се мијењала и, временом, није могла да одговори бројним изазовима које је пред њу ставило друштво, што је довело до потребе за институционализованим васпитањем и образовањем. Због тога се о предшколском васпитању често говори као о допуни породичном васпитању. Размишљајући на тај начин о предшколској установи јасно је да је сарадња породице и предшколске установе неминовност и свакодневица, а не повремени активност, која зависи од добре воље васпитача или родитеља.“ (Мојић, 2016, стр. 189).

Говорећи о најбољем интересу дјетета, не смијемо занемарити и најбољи интерес родитеља, који имају право на подршку у обављању важне родитељске улоге.

Савјет Европе је 2006. године донио препоруку о политици подршке позитивном родитељству, у којој се, на најбољи начин, говори о родитељству и улози стручњака, као партнера и креатора програма подршке позитивном родитељству. У том документу су дате важне смјернице за професионалце, од којих ћемо навести неке:

1. Принцип једнакости и доступности програмима подршке.
2. Постати партнери, уз оснаживање родитеља. Партнерство подразумијева препознавање искуства самих родитеља и њиховог знања о својој дјечи.
3. Партнерство засновано на интердисциплинарности и сарадњи међу различитим институцијама и стручњацима, који ће чинити заједничку мрежу.
4. Подршка и помоћ, уз охрабривање иницијативе породице, без стварања зависности.

Снаге и ресурси породице морају бити подржани, што значи да стручњаци пружају подршку родитељима, без просуђивања и стигматизације. Изграђивање самопоуздања родитеља, јачање њихових компетенција и потенцијала, као и мотивисање родитеља да буду информисани и обучени и сл. (Савјет Европе, 2006, према Мојић, 2016, стр. 198).

За успостављање партнерства са породицом важно је сљедеће:

- **Искреност.** Важно је да васпитачи, својом искреношћу, ни на који начин не наруше интегритет дјетета, родитеља и породице у цјелини, већ да, користећи афирмативне исказе, родитељу објасне све што се тиче њиховог дјетета. Недопустиво је родитеља кривити, без обзира што је, понекада, више него јасно да узрок одређених сметњи у понашању дјетета потиче из породице и зависи директно од родитеља.
- **Флексибилност.** Сви који су укључени у рад са дјецом и родитељима морају бити флексибилни, уколико желе остварити позитивне ефекте боравка дјете у васпитној групи.
- **Свакодневни контакти са родитељима.** Стално присуство родитеља у животу и раду васпитне групе, као и свакодневни, ма колико кратки, сусрети са васпитачима, стварају предуслове за развијање партнерских односа.

- **Висока општа култура** свих запослених у предшколској установи, како због примјера који дајемо дјечи, тако и због потребе да се, у временима опште кризе друштвених вриједности, сачува култура живљења уопште.
- **Тактичност.** Увијек имати на уму да је дијете највећа вриједност својим родитељима, те је потребно одмјерити сваку ријеч и поступак, нарочито код родитеља чије дијете има одређене развојне потешкоће. Исто тако, важно је препознати праву границу у разговору и не залазити у интиму родитеља. Уколико дође до тешких ситуација у комуникацији са родитељем, потребно је наступити помирљиво и смирити ситуацију.
- **Разумијевање** је један од најважнијих предуслова за успјешну комуникацију са родитељима. Показати разумијевање за родитеља и његову одговорну улогу у животу дјетета. Дати родитељу, али и себи, право на грешку. Охрабрити родитеља, послати поруку подршке и уважити родитеља као најбољег познаваоца свог дјетета.
- **Добро познавати дијете.** Васпитачи се морају потрудити да што боље упознају свако дијете, укључујући и податке које ће добити од родитеља, нарочито у вези са одређеним здравственим сметњама код дјече. Посебно значајно је родитељима ставити до знања да је сваки разговор са њима повјерљив – поштовати правило дискреције. Саслушати и цијенити мишљење и сугестије родитеља.
- **Отвореност.** Једна од важних комуникацијских вјештина јесте отвореност, која доприноси успостављању партнерских односа између васпитача и родитеља. Наравно, потребно је родитељу дати времена и, на самом почетку, не инсистирати на отворености.
- **Пријатна атмосфера у васпитној групи.** Први утисак је, често, одлучујући фактор у одлуци родитеља да ли ће дијете уписати у предшколску установу. Стога, изузетно је важно да, од самог улаза у вртић, па све до радних соба и дворишта, влада пријатна атмосфера, са мноштвом дјечијих цртежа, порука подршке и добродошлице за дјецу и родитеље, информација о активностима у вртићу, уз пријатну музику за дјецу или класичну музику (Мојић, 2017, стр. 232, према Станојловић, 2006).

Да би васпитач и родитељ могли постати истински партнери, усмјерени ка заједничком циљу – добробити дјетета, неопходно је познавати карактеристике партнерског односа:

- **Равноправност.** Сви учесници васпитног процеса су равноправни у погледу права и обавеза. То значи да свако има право на избор, одлуку,

властито мишљење, приједлог и неслагање у мјери у којој тиме не угрожава друге.

- **Комплементарност.** Разлике између дјеце и одраслих и васпитача и родитеља су питање различитости (у развоју, искуству, знању), а не неједнакости у расподјели моћи. Дијете у некој игри може бити компетентније од васпитача. Васпитање није линеарни процес који иде искључиво од васпитача ка дјетету, већ процес размјене. Интеракција је обострано корисна и свако у њој добија исто као што и пружа.
- **Компетентност.** Васпитач ствара услове да свако може да испољи себе и своје квалитете и даље их развија. Свако, па и васпитач изграђује свој ауторитет на бази својих способности, особина, компетентности и то чини основ за узајамно поштовање.
- **Аутентичност.** Сваки учесник процеса је личност са сопственим потребама, карактеристикама, интересовањима, особинама, емоцијама и, у процесу интеракције, оне се уважавају и узимају у обзир. То значи да васпитање није процес укалупљивања дјетета према одређеном моделу, већ процес развоја, подстицања и прихватања. У процесу интеракције не истичу се, не негирају се и не потискују негативни аспекти (негативне емоције, непожељно понашање), већ се каналишу и разрјешавају (Павловић, Бренесловић, 2000, стр. 169).

Често су, при поласку дјетета у вртић родитељи уплашени и несигурни, не знају шта их очекује и своје страхове преносе на дијете. Због тога је родитељима потребна помоћ и подршка, да би оснажили себе и, самим тим, дјетету улили неопходну сигурност и оснажили његов раст и развој. Неке од важних ријечи које сви који се баве дјецом морају имати на уму јесу: **љубав, пажња, разумијевање, досљедност, стрпљење, повјерење, подршка, подстицај, слобода, самосталност, самоконтрола, оснаживање...** (Митровић, 2007: 11).

У Програму предшколског васпитања и образовања, партнерство са родитељима заснива се на сљедећим претпоставкама:

- “Родитељи су заинтересовани за благостање и добробит своје дјеце, посебно у условима када се други брину за њих;
- Они су, истовремено, заинтересовани и мотивисани да квалитетно подижу своје дијете;
- Спремни су да уче о подизању и васпитању дјеце, а мотивација је управо на природној упућености дјетета на одрасле;

Према томе, ову нужост и потенцијалну спремност родитеља да сарађују треба стручно, спретно и на вријеме искористити, поштујући их и сматрајући их компетентним за квалитетну родитељску улогу." (Програм, 2007, стр. 25).

Имајући у виду горе наведено, у Програму предшколског васпитања и образовања могу се препознати следећи задаци тима васпитача у једној васпитној групи:

- *Да негује професионализам у раду са родитељима и уважавање родитеља као равноправног партнера у развоју и учењу дјете предшколског узраста;*
- *Да негује дијалог са родитељима у вези са дјечијим развојем и учењем, у вртићу и код куће;*
- *Да заједно са родитељима одбодјежи најбољи могући начин усклађивања различитих окружења у којима дјете борава: породица, вртић, школа, дјечији клубови, вјерске институције и сл., у циљу укључивања дјетета у вртић и групу;*
- *Да одбодјеђује услове за квалитетно партнерство (повјерење, добродошлица, пријатна атмосфера, кућак за родитеље, план за родитеље, развијена информација у индивидуалним и групним разговорима, заједничке активности на планирању, реализацији и евалуацији васпитно - образовног рада).*

1.2. ПЛАНИРАЊЕ ПАРТНЕРСТВА СА ПОРОДИЦОМ

Када говоримо о подршци родитељима мислимо на развојну подршку, која није усмјерена ка рјешавању проблема, нити намијењена дисфункционалним породицама, већ је ријеч о подршци добробити и развоју свих породица и јачању њихових капацитета за савладавање изазова са којима се савремена породица свакодневно суочава. Једно од дјечијих права јесте право његовог родитеља на поменути развојну подршку и то због тога што је рођењем свог дјетета постао родитељ, ниједног тренутка не доводећи у питање квалитет његовог родитељства.

Свака предшколска установа осмишљава сопствени програм партнерства са породицом, на основу којег тим васпитача сваке васпитне групе, у складу са потребама, интересовањима и потенцијалима дјете, родитеља и самих васпитача, креира свој сопствени програм партнерства са породицом.

Важно је пробудити унутрашње снаге родитеља, унаприједити њихове комуникацијске вјештине, упутити их на различите начине рјешавања проблемских ситуација и освијестити њихове, потпуно легитимне, родитељске потребе, јер је задовољан родитељ - добар родитељ. (Мојић, 2016, стр.199).

Циљ Програма:

- Успостављање позитивних односа између родитеља, дјеце и васпитача и, на темељу тога, подстицање дјететовог развоја и напредовања!
- Помоћ родитељима да открију властите родитељске способности и тако смање њихов осјећај зависности од других; подстицање да преузму максималну одговорност за властито учење и да виде себе као особе које могу дјеловати и могу мијењати, како своје, тако и понашање своје дјеце!
- Допуна постојећих родитељских знања, унапређивање њиховог разумијевања дјечијег раста и развоја, развијање васпитних вјештина и јачање њихових компетенција!

Прилком осмиславања Програма, важно је сљедеће:

- *Имати на уму контекст у којем се партнерство одвија;*
- *Направити прави баланс између предавања, педагошко – психолошких радионица, креативних радионица и сл.;*
- *Креирање Програма партнерства са породицом је тимски рад;*
- *Уважити родитељске потребе и интересовања, „ослушкивати их“;*
- *Не заборавити на баке и деке и, најважније:*

Увијек на уму имати најбољи интерес дјетета!

1.3. ПРИМЈЕР ПОТЕНЦИЈАЛНОГ ПРОГРАМА ПАРТНЕРСТВА СА ПОРОДИЦОМ ЗА СТАРИЈУ ВРТИЋКУ ГРУПУ (за једну радну годину)

ДИНАМИКА	НАЗИВ И САДРЖАЈ АКТИВНОСТИ	ОЧЕКИВАЊА	НИВО	КОРИСНИЦИ АКТИВНОСТИ	ВРИЈЕМЕ И МЈЕСТО	НОСИОЦИ АКТИВНОСТИ
СЕПТЕМБАР	Родитељски састанак (општи и групни)	Упознавање родитеља са радом Вртића, упознавање са васпитачима и другим родитељима.	Установа	Родитељи све дјеце која похађају Вртић	почетак септембра Вртић	Директор, васпитачи, педагог
	РАДИОНИЦА „ОЧЕКИВАЊА“	Упознати родитеље са Програмом предшколског васпитања и образовања, испитати њихова очекивања од боравка дјетета у Вртићу, представити очекивања васпитача.	Васпитна група	Родитељи	Почетак септембра, Вртић	Васпитачи
ОКТОБАР	Дружење са бакама и декама	Показати бакама и декама да су важни у животу својих унука и да постоји мноштво активности у којима могу заједно уживати.	Старије вртићке групе	Дјеца, баке, деке	01. октобар - Дан старих лица (Двориште Вртића)	Васпитачи
	РАДИОНИЦА „ВРТИЋ И ЈА“	Повећати увид у доживљај себе као родитеља или васпитача.	Васпитна група	Родитељи	Прва половина октобра, Вртић	Васпитачи, педагог
	Хуманитарна продајна изложба	Развијање осјећаја и емпатије за друге људе, стицање навике хуманитарног дјеловања.	Старије вртићке групе	Грађани нашег Града	Центар Града, током Дјечије неђеље	Дјеца, васпитачи, родитељи
	Предавање о здравој исхрани дјеце и значају физичке активности	Подршка родитељима у успостављању здравих животних навика у породици.	Установа	Родитељи, васпитачи	Вртић, 16. октобар - Свјетски дан хране	нутрициони-ста или педи-јатар и проф. физичког васпитања

ДИНАМИКА	НАЗИВ И САДРЖАЈ АКТИВНОСТИ	ОЧЕКИВАЊА	НИВО	КОРИСНИЦИ АКТИВНОСТИ	ВРИЈЕМЕ И МЈЕСТО	НОСИОЦИ АКТИВНОСТИ
НОВЕМБАР	Креативна јесења радионица	Заједничко уживање у креативним активностима.	Старије вртићке групе	Дјеца и родитељи	Вртић, Прва седмица новембра	Васпитачи
	РАДИОНИЦА „МОЈЕ ПРАВО ДА ИМАМ ПРАВА“	Упознавање родитеља са Конвенцијом о правима дјетета и Институцијом Омбудсмана за дјецу Републике Српске.	Васпитна група	Родитељи	Вртић, 20. новембар – Међународни дан дјечијих права	Васпитачи, педагог
ДЕЦЕМБАР	РАДИОНИЦА „ВАСПИТНИ СТИЛОВИ РОДИТЕЉА И ПОНАШАЊЕ ДЈЕЦЕ“	Упознавање родитеља са везом између родитељских васпитних стилова и понашања њихове дјеце	Васпитна група	Родитељи	Вртић, почетак децембра	Васпитачи, психолог
	Новогодишња позоришна представа и додјела пакетића	Заједничко уживање дјеце, родитеља и васпитача у Новогодишњим празницима.	Установа	Дјеца	Посљедња седмица децембра	Васпитачи, родитељи, педагог, Савјет родитеља
ФЕБРУАР	РАДИОНИЦА „КАКВО ДИЈЕТЕ ЖЕЛИМ У БУДУЋНОСТИ“	Јачање родитељских компетенција у погледу правременог успостављања граница и одговорности у понашању њихове дјеце.	Васпитна група	Родитељи	Средина фебруара, Вртић	Васпитачи, психолог
	„Бајкалиште“ (родитељи читају бајке дјеци)	Укључивање родитеља у свакодневни живот Вртића, успостављање навика заједничког читања.	Васпитна група	Дјеца	Свакодневно, током мјесеца фебруара	Васпитачи, родитељи, педагог
	РАДИОНИЦА „ТОЛЕРАНЦИЈА НА НАСИЉЕ У ВРТИГУ ЈЕДНАКА ЈЕ НУЛИ“	Подучавање родитеља и дјеце на нетолеранцију на насиље.	Васпитна група	Родитељи	Крај јануара, Вртић	Васпитачи, педагог

ДИНАМИКА	НАЗИВ И САДРЖАЈ АКТИВНОСТИ	ОЧЕКИВАЊА	НИВО	КОРИСНИЦИ АКТИВНОСТИ	ВРИЈЕМЕ И МЈЕСТО	НОСИОЦИ АКТИВНОСТИ
МАРТ	Креативна осмартовска радионица (правимо поклоне за маме и баке)	Укључивање мушких чланова породице у активности Вртића и развијање свијести код дјеце да поклон могу сами направити.	Старије вртићке групе	Дјеца, тате, деде	Вртић 8.март	Васпитачи, тате
	Предавање „Важност комуникације за развој говора предшколског дјетета“	Кроз предавање стручњака указати родитељима на значај комуникације, као важног предуслова за развој говора.	Установа	Родитељи, васпитачи	Средина марта, Вртић	Васпитачи, логопед
	РАДИОНИЦА „ВАШЕ ЈЕ ПРАВО ДА ЗНАТЕ“	Информисање родитеља о неким основним сметњама у развоју код дјеце.	Старије вртићке групе	Дјеца и родитељи	Средина марта, Вртић	Васпитачи, родитељи
	Еколошка радионица (израда употребних предмета од рециклажног материјала)	Дјецу и родитеље подсјетити на важност рециклаже и очувања животне средине.	Старије вртићке групе	Дјеца и родитељи	Посљедња седмица марта, Вртић	Васпитачи, родитељи

ДИНАМИКА	НАЗИВ И САДРЖАЈ АКТИВНОСТИ	ОЧЕКИВАЊА	НИВО	КОРИСНИЦИ АКТИВНОСТИ	ВРИЈЕМЕ И МЈЕСТО	НОСИОЦИ АКТИВНОСТИ
	РАДИОНИЦА „ЕМПАТИЈА“	Развијање осјећаја и емпатије за друге људе.	Старије вртићке групе	Родитељи	Прва седмица априла	Васпитачи, родитељи
	Посјета родитеља-љекара (стоматолог, педијатар, физијатар и сл).	Заједнички рад на унапређивању здравствено - хигијенских навика код дјете.	Васпитна група	Дјеца	Вртић 7. април - Свјетски дан здравља	Васпитачи, родитељи
	РАДИОНИЦА „САМОСТАЛНОСТ И САМОКОНТРОЛА -ЧАРОВНЕ РИЈЕЧИ СРЕЋНОГ ДЈЕТИЊСТВА “	Упознавање родитеља са активностима којима могу допринијети развијању дјечије самосталности и самоконтроле.	Васпитна група	Родитељи	Друга седмица априла, Вртић	Васпитачи, психолог
	Заједнички излет у природу, поводом 22. априла – Дана Планете Земље	Развијање еколошке свијести и уживање у природи.	Васпитна група	Дјеца, њихова браћа и сестре, родитељи, васпитачи	22. април, најближе, адекватно, излетиште или неко сеоско домаћинство)	Васпитач, родитељи

АПРИЛ

ДИНАМИКА	НАЗИВ И САДРЖАЈ АКТИВНОСТИ	ОЧЕКИВАЊА	НИВО	КОРИСНИЦИ АКТИВНОСТИ	ВРИЈЕМЕ И МЈЕСТО	НОСИОЦИ АКТИВНОСТИ
МАЈ	РАДИОНИЦА „НАША ОСЈЕЋАЊА“	Нове спознаје родитеља о различитом начину испољавања истих осјећања код људи.	Васпитна група	Родитељи	Прва седмица маја	Васпитачи, родитељи, педагог
	„Породични дан“ (заједничке игре и активности)	Промоција породичних вриједности.	Установа	Дјеца, њихова браћа и сестре, родитељи, баке, деке	15. мај - Свјетски дан породице, Градски парк	Васпитачи, родитељи, педагог
	Завршна приредба „Лијепо нам је у вртићу било“	Опростити се од вртића, кроз пјесму и игру.	Старије вртићке групе	Родитељи	Крај маја, Центар за културу	Васпитачи, педагог, директор
	Радионица „ИСПУЊЕНОСТ ОЧЕКИВАЊА“ (Како нам је било у Вртићу, а шта нас чека у школи?)	Испитати да ли су испуњена очекивања родитеља.	Установа	Родитељи	Прва недјеља јуна, Вртић	Васпитачи, педагог, основне школе
ЈУН	Журка – опроштај од вртића	Опростити се од вртића, кроз пјесму и игру.	Старије вртићке групе	Дјеца	Почетак јуна, двориште Вртића	Родитељи, васпитачи

*** НАПОМЕНА:** Наведен је један примјер потенцијалног програма партнерства са породицом за једну старију вртићку групу. Свака васпитна група, дјеца и родитељи су специфични и васпитач, односно тим, у складу са њиховим потребама, интересовањима и могућностима, осмишљава сопствени Програм партнерства, за конкретну васпитну групу, у складу са контекстом у којем предшколска установа реализује свој програм. Васпитачи, у сарадњи са стручном службом и управом, могу организовати различите педагошке и психолошке радионице, приредбе, предавања, округле столове, панел дискусије, заједничке излете, посјете културним догађајима, волонтирање родитеља у групи и слично.

1.4. ЛИТЕРАТУРА

1. Антропова, М. В. и Кољцова, М.М. (1986). *Психофизиолошка зрелост деце*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Bastiani, J. (2003). *Involving parents, raising achievement*. UK Department for Education and Skills.
3. Виготски, Л.С. (1971). *Учење и развој у предшколском узрасту*. Београд: Предшколско дете, бр. 4.
4. Група аутора (1989). *Родитељи у деџем вртићу*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
5. Јовичић, Ј. (2002). *Како да припремите дете за вртић*.
6. Каменов, Е. (1997). *Модел основа програма васпитно-образовног рада са предшколском децом*, Одсек за педагогију Филозофског факултета у Новом Саду, Републичка заједница виших школа за образовање васпитача.
7. Klemenović, J. (2010). *Razvoj savremenih kurikula predškolskog vaspitanja i obrazovanja*, Pedagogija br.3, Beograd. str. 24-40.
8. Majer-Hauzer, H. (2012). *Samostalna deca su srećnija, pedagoški metod Marije Montessori*. Beograd: Laguna.
9. Маринковић, С. и Марковић, С. (2013). *Весели вртић*. Београд: Креативни центар.
10. Милановић, Љ. (2004). *Збирка 300 игара за најмлађе*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
11. Митровић, М. (2007). *Мама и тата полазе у школу – Приручник за родитеље будућих првака*. Београд: Креативни центар.
12. Мојић, Д. (2010). *Програм предшколског васпитања и образовања у Републици Српској као савремени мултифункционални курикулум*. Нова школа број 7, година V. Бијељина: Педагошки факултет у Бијељини. стр. 186 - 200.
13. Мојић, Д. (2013). *Квалитетна педагошка комуникација у функцији успостављања партнерства предшколске установе и породице*. Нова школа број 11. Бијељина: Педагошки факултет у Бијељини, стр. 336-351.
14. Мојић, Д. (2016). *Педагошко образовање родитеља у функцији унапређивања партнерства предшколске установе и породице*. Нова школа број XI (1). Бијељина: Педагошки факултет у Бијељини. стр.185 - 201.
15. Мојић, Д. (2017) *Родитељ – партнер у савременој предшколској установи*, Нова школа број XII (1). Бијељина: Педагошки факултет у Бијељини. стр.224-238.
16. Pavlović Breneselović, D. (2000). *Partnerski odnos u vaspitanju*. Beograd. Institut za pedagogiju i andragogiju, Filozofski fakultet u Beogradu. Centar za interaktivnu pedagogiju.
17. Павловић Бренеселовић, Д. (2012). *Од природних непријатеља до партнера*, Системски приступ односу породице и јавног васпитања. Београд: Филозофски факултет Универзитета у Београду.
18. Реџник, Н. и Старц, В. (2010). *Roditeljstvo u najboljem interesu djeteta i podrška roditeljima najmlađe djece*. Zagreb: UNICEF.
19. Poljak, M. i Omersoftić, E. (2014). *Unapređenje roditeljstva*. Sarajevo. Kantonalna javna ustanova Porodično savjetovalište.

20. Rangelov-Jusović, R. (2007). *Od saradnje ka partnerstvu*. Sarajevo: Centar za obrazovne inicijative Step by Step.
21. Ршумовић, Љ. (2004). *Деца су народ посебан*, буквар грађанског васпитања. Београд. Народна књига.
22. Секулић, В. (2012). *Будите добар родитељ свом детету и себи*. Београд. Креативни центар.
23. Спасојевић, П. (2011). *Породична педагогија и одговорно родитељство*. Бања Лука. Нова школа плус. Универзитет у Источном Сарајеву. Педагошки факултет у Бијељини;
24. Спасојевић, П. (2013). *Методика предшколског васпитања и образовања*, теорија и пракса цјеловитих програма предшколског учења. Бања Лука: ИП Нова школа плус, Филозофски факултет.
25. Спасојевић, П., Прибишев Белеслин, Т., Николић, С. (2007). *Програм предшколског васпитања и образовања*, Министарство просвјете и културе Републике Српске, Источно Сарајево: Завод за уџбенике и наставна средства;
26. Станојловић, С. (2006). *Дијете у породици и школи*. Српско Сарајево: Завод за уџбенике и наставна средства.
27. Станојловић, С. и Спасојевић, П. (2005). *Унапређивање компетенција у предшколском васпитању*, приручник за васпитаче, учитеље, водитеље играоница и родитеље. Бијељина: Републички педагошки завод, Јавни фонд за дјечију заштиту РС;
28. Huizinga, J. (1992). *Homo Ludens, o podrijetlu kulture u igri*. Zagreb: Naprijed.
29. Chinchon, J. (2006). *Učimo živjeti zajedno u miru od ranog djetinjstva*. Sarajevo: UNICEF BiH.
30. Цвијановић, Н. (2017). *Предшколски програм и дјечију развој*. Источно Ново Сарајево: ЈП Завод за уџбенике и наставна средства.
31. Чордашић, М. (1959). *Припремање детета за полазак у школу*. Београд: ИП Рад.
32. Шаин, М. и Чарапић, С. (2012). *Корак по корак 3*. Београд: Креативни центар.
33. Шаин, М. и Чарапић, С. (2016). *Корак по корак 5*. Београд: Креативни центар.

Интернет извори:

<https://www.unicef.org/bih/izvje%C5%A1taji/konvencija-o-pravima-djeteta-dje%C4%8D-ja-verzija>

www.djeca.rs.ba

https://www.youtube.com/watch?v=QX_oy9614HQ

<https://www.youtube.com/watch?v=JsQMdECFnUQ>

<https://www.skolskiportal.hr/clanak/10682-strategije-za-vjezbanje-samokontrole-u-ucionici/>

<https://najboljamamanasvetu.com/15-strategija-za-razvijanje-samokontrole-kod-dece/5d3b00f0bee16c0afb6f76ad>

Сања Радетић Ловрић

2.1. ВАСПИТАЊЕ ДЈЕЦЕ У ПРЕДШКОЛСКИМ УСТАНОВАМА: УЛОГА РОДИТЕЉА И ВАСПИТАЧА

Процес утицаја друштвене средине на раст и развој појединца започиње рођењем дјетета, његовим уласком у систем породице. Овај утицај на дијете се одвија путем социјалног учења у интеракцији са његовом околином. Неодвојив дио процеса социјализације је свакако васпитање дјетета. Уколико дијете одраста у повољним условима социјализације постиже се оптимизација или максимум његовог раста и развоја, а процес васпитања има успјешан ток. Супротно, уколико дијете одраста и васпитава се у оквирима неповољних услова социјализације, генерисаће се многобројни фактори који ће се неповољно одразити на дјететов когнитивни, социјални и емоционални развој.

Већина родитеља теже бити довољно добри родитељи. Довољно добар родитељ је онај који настоји правовремено задовољити основне потребе своје дјеце: потребе првог реда, као што су физиолошке потребе и потреба за сигурношћу, а затим и потребе вишег реда, а то су потреба за љубављу и припадањем, за (само)поштовањем и самоостварењем. Од родитеља зависи степен потпуности задовољења дјечијих потреба. **Задовољење потреба дјеце захтијева оптимизацију. Претјеривање у њиховом начину задовољавања може имати супротан ефекат од пожељног, те бити ометајући чинилац успјешног васпитања.** Супротно, незадовољеност дјечијих потреба, води нарушавању дјечијих права и спада у занемаривање.

Родитељи су у првим годинама живота доминантан фактор у процесу социјализације и васпитања, а касније им се придружују други фактори, као што су васпитно-образовне установе (вртићи, школе) и вршњаци, медији и др. Од рођења па до шесте године дјететовог живота, родитељи су, путем васпитних метода, доминантан фактор процеса социјализације. Међутим, потпуна доминантност родитеља је важећа само у оним ситуацијама када дијете не похађа предшколски програм. Дијете које од своје навршене једне године живота, или од навршене треће године живота улази у процес предшколског образовања постаје субјект колективног васпитног процеса. У таквим ситуацијама, фактори социјализације нису само родитељи већ и васпитачи, али и вршњаци. Значајно вријеме, око 40 сати седмично, дијете проводи у предшколској установи заједно са својим вршњацима и својим васпитачима.

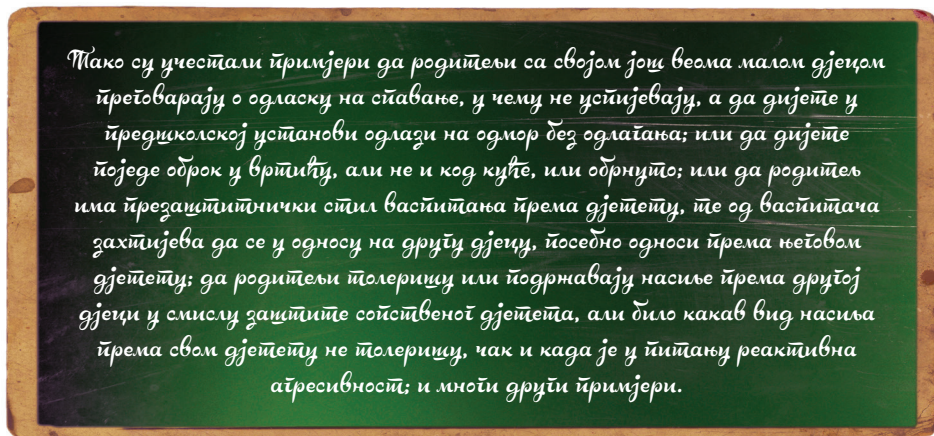
Веома је важно схватити да је вријеме које дијете проведе у предшколској установи драгоцјено за његово одрастање и успјешност васпитања, и да сваки тренутак проведен у предшколској установи треба да буде усмјерен ка једном приоритетном циљу, а то је подршка развоју дјеце и остваривању њихових најбољих интереса. Колико васпитач може значити дјетету највјеродостојније нам илуструје примјер да дјеца са поласком у школу радо посјеђују свој вртић и своје васпитаче.

*Марко,
шест
година*

Провођење васпитног програма у предшколским установама може да подстакне оптимизацију психолошког развоја дјеце. Пракса, али и извјесна истраживања нам указују да су ефекти похађања предшколског програма вишеструко повољни за развој когнитивних, социјалних и емоционалних способности и вјештина дјеце (Цвијановић, 2017, Баран, 2013, Веселиновић, 2009). Међутим, уколико васпитање у породичном дому није компатибилно са васпитањем које према програму проводи предшколска установа, или обрнуто, генерише се ризик од умањења ефеката предшколског програма на позитивне исходе васпитног процеса. Конкретније речено, уколико родитељ и васпитач имају дијаметрално супротне и неконгруентне васпитне стилове и супротстављене крајње исходе васпитања, уколико је родитељ недовољно информисан о предшколском програму и не учествује као партнер у провођењу предшколског програма, дијете ће се наћи у позицији примаоца супротних порука, што ће створити конфузију унутар његовог субјективног свијета, те могуће посредно се одразити на функционисање и структурирање његове личности, социјално-емоционални развој и понашање. Истраживања спроведена на подручју Републике Српске указују да су ефекти предшколског програма утицајнији у домену когнитивног развоја дјеце и исхода постигнућа него на социо-емоционални развој, као и да родитељска улога у развоју

дјеце има утицајнију улогу у процесу раног учења у односу на предшколски програм (Цвијановић, 2017, Хопић и сар., 2015, Баран, 2013). То нас наводи на закључак о важности изградње партнерства између породице и предшколске установе. У вези са наведеним, неријетко смо у пракси свјedoци примјера дијаметрално различитих ефеката дјеловања породице и предшколске установе на социјализацију дјеце.

Уколико примјерима различитих ставова у погледу бриге о дјечи, додамо и различитости васпитних стилова и преференција у васпитању дјеце различитих родитеља (на примјер, док једни родитељи преферирају став да је важно да дијете борави на отвореном сваки дан у вртићу, други родитељи сматрају да је тада већи ризик да њихово дијете назебе и разболи се), схватићемо колико је сам процес провођења предшколског програма комплексан и колико су **неопходни усаглашени ставови** на релацији родитељ/породица-предшколска установа.

Уколико се васпитачи и родитељи усагласе у погледу васпитних стилова, уколико имају сличне васпитне приоритете и погледе на начине успостављања нулте толеранције на насиље, уколико користе сличне и досљедне методе у успостављању граница и одговорности у понашању дјеце, дијете ће већ у оквирима своје примарне социјализације добити јасне поруке о свијету око себе, границама дозвољеног понашања и већ на раном узрасту имати добру базу за изградњу здраве и функционалне личности. Због тога је веома важно градити партнерство између родитеља дјеце и васпитача који значајно вријеме проводе са њиховом дјецом. У том случају ће и ефекат предшколског програма бити утицајнији на социо-емоционални развој дјеце.

2.2. ПАРТНЕРСТВО ИЗМЕЂУ РОДИТЕЉА И ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ

Један од основних циљева изградње партнерства између родитеља и предшколске установе јесте комуникација: отворена, правовремена, досљедна, учестала чији је циљ међусобно разумијевање и усаглашавање ставова у погледу најбољих интереса дјетета. Шта то значи? То значи да родитељи и васпитачи треба да се кроз сарадњу договарају и усаглашавају око начина задовољавања основних потреба, потреба првог реда дјетета – физиолошких потреба, потребе за сигурношћу, подршке, разумијевања, љубави. То значи да васпитач треба да упозна родитеља са програмом васпитне установе, значајем тог програма за развој дјетета и правилима које важе у установи за дјецу, за родитеље, али и за васпитаче. То значи да васпитач треба да подстакне родитеља на сарадњу, али и едукује га о важним аспектима сваког периода дјетињства. То значи да родитељ и васпитач треба да буду партнери у васпитању дјетета. **Што су ставови родитеља и васпитача више уједначени у погледу најбољих интереса дјетета, што је њихова сарадња „чвршћа“, то ће дијете имати веће шансе и могућности за постизање оптималних развојних могућности.**

У циљу разумијевања значаја сарадње, описаћемо неколико ситуација које карактеришу квалитет партнерских односа између родитеља и предшколске установе, а које нису неријетке појаве у вртићима.

Примјер 1: Отац доводи дијете у вртић, журећи да на вријеме стигне на посао!

Васпитач примјећује да дјетету цури носић, додирује га, помажући му да скине јакну и схвата да има повишену температуру. Васпитачица указује родитељу да дијете није добро и да не може да остане у вртићу због друге дјеце! Родитељ одговара да се дијете прехладило јер је боравило са другом дјецом у вртићу која су била прехлађена, да се није разбољело код куће, и да он плаћа вртић да му чувају дијете, а не да процјењују да ли је исти болестан или није. Илустрована ситуација одражава родитељски негацијски став и непоштовање правила предшколске установе од стране родитеља, међусобно неразумијевање на релацији васпитач – родитељ, али и непрепознавање приоритетних интереса дјетета. У овој ситуацији васпитач није упозоравао само на правило да се дијете са температуром не доводи у вртићку групу како не би пренио болест на другу дјецу и тиме потенцијално угрозио и здравље осталих, већ је указивао да је приоритетни интерес дјетета да се у топлини свог

дома опорави од болести. Међутим, културолошки смо склони да у оваквим ситуацијама наведемо низ других разлога (нпр. родитељ не може да узме слободан дан на послу, нема ко да чува дијете) које ћемо поставити испред интереса дјетета, односно здравља дјетета.

Примјер 2: Сјетимо се учесталих проблема адаптације дјетета на вртић и запитајмо се да ли је то заправо проблем дјетета или проблем родитеља. Родитељ доводи дијете први дан у вртић, не може да се одвоји од дјетета, грли га, љуби, тешко се одлучује да изађе изван просторије. Васпитач му савјетује да што брже изађе и да ће све бити у реду. Родитељ бјежи. Дијете све посматра. Шта се дешава у његовој малој главици, какве поруке смо послали дјетету које је до тада свакодневно боравило у свом дому према устаљеној дневној рутини, а доласком у вртић треба да уђе у порцес адаптације, који је за њега ново животно искуство.

Примјер 3: Трећи од примјера јесте да дијете тепа, не изговара правилно гласове, васпитач не указује правовремено родитељу да би дијете требало да иде на логопедски третман, сматрајући да је још мали и да ће

Ана, шест година

га проћи, не саопштава родитељу да дијете није прихваћено у групи јер га дјеца слабије разумију, па чак понекад и исмијавају, те да неријешен проблем у говору може да има негативни ефекат на подучавање читања у школи.

Сви наведени примјери су честа појава у вртићима и одражавају начине комуникације између одраслих, али не и препознавања најбољих интереса дјетета – суштине васпитног програма. Шта родитељи и васпитачи могу да ураде како би интерес дјетета био приоритет у свакој ситуацији, код куће и у вртићу? Одрасли који одређују дијете требају, могу и морају да изграде партнерски однос! Партнерски однос значајно доприноси оптимизацији услова здравог раста и развоја дјете. **Васпитачи су професионално обучени за провођење програма васпитања и они треба да имају координишућу улогу у изградњи партнерства са родитељима и породицом дјетета. Управо васпитач треба да иницира партнерску сарадњу у предшколској установи!**

2.3. УЛОГА ВАСПИТАЧА У ИЗГРАДЊИ ПАРТНЕРСТВА ИЗМЕЂУ ПОРОДИЦЕ И ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ

Партнерска сарадња између родитеља и васпитача штити најбоље интересе дјете и дио је програма рада предшколских установа. Међутим, партнерска сарадња је више од краткорочне размјене информација. Партнерство подразумијева заједничку бригу и одговорност о дјеци кроз искрену, отворену и правремену комуникацију, двосмјерну размјену информација, обострано разумијевање, међусобно повјерење, сарадњу, усаглашавање циљева и очекивања од предшколског програма. Иницирање партнерске сарадње никако не значи да се доминантност породице као фактора социјализације урушава, већ напротив, да васпитач као професионалац постаје подршка одговорном родитељству.

Васпитачи не заборавите да сте ви стручњаци у области васпитања дјете! Помозите родитељима да буду довољно добри родитељи, подучите их довољно добром родитељству, јер родитељи се нису школовали да буду родитељи, а ви сте се формално у оквирима високообразовног система стручно образовали да васпитавате дјецу. Изградња партнерских односа је кључ успјешног спровођења предшколског програма, професионалног

оснаживања васпитача и најважније шансе за оптималан раст и развој дјеце у савременом друштву. Један од могућих начина унапређења партнерских односа породице и предшколских установа јесте организовање и спровођење радионица. Шта су радионице и како исте могу унаприједити партнерство родитеља и предшколске установе?

За изградњу партнерских односа

ДОБРО ЈЕ ...	НИЈЕ ДОБРО ...
да васпитач фокус усмјерава на интересе дјеце	да васпитач даје приоритет интересима родитеља у односу на интересе дјеце
да васпитач упозна породицу и вриједности које породица његује	да васпитач само начелно и површно познаје породицу дјетета које васпитава у предшколској установи или да гради предрасуде о породици коју није добро упознао
да васпитач и родитељ успоставе отворену комуникацију, комуникацију у којој ће разговарати о дјетету, његовом развоју, особинама и понашању	да се комуникација између родитеља и васпитача одвија само кроз размјену сервисних информација (нпр. данас је дијете спавало и добро јело)
да васпитач учествује у едукацији родитеља и да буде подршка у васпитању	да се васпитач устручава од савјетовања родитеља у домену васпитања дјеце
да васпитач правовремено извјести родитеља о примијећеним промјенама о стању и понашању дјетета	да васпитач ћути или одлаже разговор са родитељима о примијећеним промјенама стања и понашања које је уочио код дјетета
да васпитач уважава родитељска права	да васпитач не подстиче родитељска права или их негира
да васпитач уважава значај породице у васпитању дјеце	да васпитач не уважава значај породице као доминантног фактора социјализације дјеце на предшколском узрасту
да васпитач препознаје снаге и слабости породичних ресурса и капацитета	да васпитач не познаје снаге и слабости породичних капацитета у васпитању
да подстиче партиципацију породице у спровођењу програма рада предшколске установе	да је индиферентан према партиципативном учешћу породице у програму рада предшколске установе
да васпитач упозна родитеље са програмом рада предшколске установе, њеном сврхом и исходима	да родитељ не познаје програм рада предшколске установе
да васпитач досљедно и професионално разговара са родитељима о предшколском програму, да успоставе и ускладе заједничка очекивања од предшколског програма.	да васпитач не познаје родитељска очекивања у вези са програмом, као ни да исказује попустљив однос према нереалним очекивањима родитеља

2.4. РАДИОНИЦА КАО МОДЕЛ ИЗГРАДЊЕ ПАРТНЕРСТВА ИЗМЕЂУ ПОРОДИЦЕ И ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ

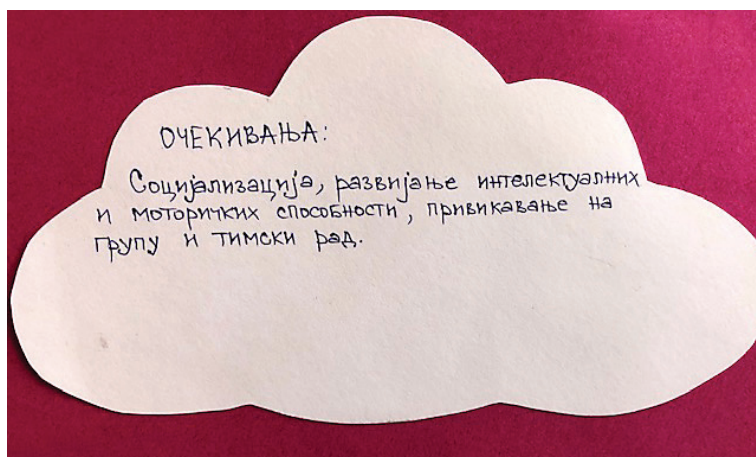
Радионице представљају савремени модел групног рада чији је крајњи циљ добит за учесника, а коју одликује: јасна, циљу усмјерена структура извођења; подстицајна и пријатна социјално-психолошка атмосфера; лична афирмација и залагање; отворена, активна комуникација, као и прихватање свих различитости међу учесницима (Радетић Ловрић, 2013). Радионице данас имају своју широку примјену на различите области живота, теме и омиљене су за учеснике свих узрасних група.

Васпитно-образовни систем као важан агенс социјализације дјецe, своју васпитно-образовну улогу може увелико остварити кроз примјену оваквог модела групног рада. Поред тога, овај модел рада је добар начин афирмације и остваривања професионалних задатака васпитно-образовних радника.

Свака радионица има јасан план активности, односно сценарио по којем се изводи, а који се најједноставније речено, може подијелити на уводни, средишњи и завршни дио.

Радионице започињу представљањем теме и циља радионице, те представљањем водитеља и учесника. На почетку извођења радионица веома је важно упознати се са очекивањима учесника, што ће нам у завршници радионице послужити као својеврстан вид евалуације рада. У уводном дијелу, водитељи радионица требају упознати учеснике и са правилима радионичарског рада. Препорука је да водитељи на креативан и допадљив начин упознају учеснике са правилима, како сама правила не би била схваћена као ограничења у успостављању добре социјално-психолошке атмосфере. Правила радионице могу бити нпр. да учесници поштују вријеме, дискрецију, да активно слушају једни друге и да су сви учесници равноправни, те да нема посматрача, као и да учесници могу да кажу „даље“ уколико не желе да одговоре на неко питање. Водитељи и учесници могу да договарају и нека заједничка правила која сматрају важним за њихов рад. То на примјер може бити правило да нема употребе мобилних телефона, да је у току радионице дозвољено грицање, пијење сокова и друга правила.

Након упознавања се темом и циљем радионице, међусобним упознавањем водитеља и учесника, те договора око поштовања правила и очекивања учесника, сваки уводни дио радионице подразумијева одигравање уводне игре чија је функција да побољша динамику и функционалност групе, те

направи смислен прелаз ка структурираним активностима у средишњем дијелу радионице. Уводне и завршне игре су многобројне, те се обично бирају у односу на циљ и сврху радионице, мада не морају нужно да буду одабране у односу на циљ радионице. Игре могу да се односе на игре упознавања, опуштања, покретања на бољу динамику групе, игре које подстичу блискост, игре којима је циљ подјела учесника у мање групе, игре процјене успјешности изведене радионице и друге. Тако ће водитељ најчешће одабрати моторичке игре уколико му је циљ да покрене учеснике на што већу активност (нпр. динамика у групи је слаба, учесници су успавани), игре које подразумевају додир учесника (плес, држање за руке, руковање) уколико му је важно да створи блиску атмосферу између учесника или ће одабрати неку мисаону игру уколико му је за остваривање циља радионице битно да побуди мисаоне процесе код учесника. Суштина уводне игре је да побуди лични ангажман како би се створила повољна атмосфера за покретање личног доживљаја учесника, што је веома важно за наставак сценарија радионице односно уласка у средишњу фазу радионице. Суштина средишњег дијела радионице је да се одабиром оптималних техника радионичарског рада изазове лични доживљај учесника, те кроз наставак сценарија исти уобличи и омогући размјена међусобних доживљаја учесника. Средишњи дио углавном започиње кратким коментаром водитеља и давањем јасних инструкција учесницима примјеном одређене технике радионичарског рада.

Најчешће технике радионичарског рада су изношење идеја (енг. brainstorming), рад у паровима, рад у малим групама, рад са цијелом групом, цртање, вајање, акваријум, вођена фантазија, играње улога и театар. Слободно изношење идеја је незаобилазна техника радионичарског рада и са техникама рада у паровима и малим групама је најчешће кориштена техника у

радионичарском раду. Рад у паровима се бира обично када је потребно вршити размјену искустава у односу на личне или интимније теме или када то захтијева одређена игра (нпр. игра огледала). Рад у малим групама обично подразумева рад у групама од три до шест учесника и најчешће се користи када је потребно проширити расправу о више аспеката једног проблема (теме) или различитим погледима о једној појави. Рад у великој групи је незаобилазан почетак и крај сваке радионице. То је прилика за групну дискусију, сумирање искустава, ставова, мишљења, али и упознавање групе која се не познаје. Цртање и вајање нису само технике за рад у креативним радионицама. Ове технике се врло често користе и у едукативним радионицама као алтернатива изношењу ставова, мишљења и осјећања. Наиме, неки учесници су спремнији изразити своја мишљења кроз цртеж или покрет, те стога ова техника налази оправдање за све оне који су склони бољем изражавању кроз цртеже него ријечима. Вођена фантазија је добар начин побуђивања маште учесника, а подразумева да у опуштеној атмосфери, крајње опуштене учеснике водитељ, јасним инструкцијама води причом кроз машту. Акваријум, играње улога и театар су технике које омогућавају учесницима да се уживе у улоге других или сагледају другачије ситуације како би разумјели осјећања, мишљења и понашања других, те стекли увид о постојању различитих гледања на исте ситуације.

Функција размјене личних искустава током радионице омогућава учесницима истовремену спознају властитог искуства и искуства других. Увиђање сличности и разлика између властитог искуства и искуства других доприноси искуственом учењу што свакако подстиче и критичко мишљење према властитом животном искуству. Овај дио радионичарске активности је од суштинске важности и водитељи требају бити нарочито обазриви како не би пожуривали учеснике или задавали нове активности у вријеме размјене искустава. Размјена омогућава спознају, односно учење, а обично се одвија кроз разговор у круг или групну дискусију. Сама спознаја треба бити стимулисана од стране водитеља који обликују, анализирају и сажимају сва искуства учесника кроз давање коментара и омогућавање учесницима да још једном прокоментаришу продукт радионичарске активности.

У завршном дијелу радионице учесницима се пружа прилика за изношење општег утиска, коментара о ономе што им се свидјело или им се није свидјело у току радионице. Завршни дио је и прилика за процјену оствареног циља радионице, односно утврђивање испуњености очекивања учесника, која су постављена у уводном дијелу радионице. Поред општих утисака и процјене остварених очекивања, водитељи радионице могу уприличити и посебан евалуациони лист који би им служио не само као вид процјене оствареног

учинка радионице, већ и као начин побољшања квалитета сопственог рада у наредним извођењима радионице.

2.5. ЛИТЕРАТУРА

1. Baran, J. (2013). Predškolski odgoj i obrazovanje kao socijalna investicija . *Rev. soc. polit., god. 20, br. 1, str. 43-63.*
2. Свијановић, Н. (2017). *Предшколски програм и дјечију развој*. Источно Ново Сарајево: ЈП Завод за уџбенике и наставна средства.
3. Egberts, M. R., Prinzie, P., Dekovic, M., de Haan, M. D., & van den Akker, A. L. (2015). The prospective relationship between child personality and perceived parenting: Mediation by parental sense of competence. *Personality and Individual Differences, 77*, 193–198. doi:10.1016/j.paid.2014.12.046
4. Genc, L. (1994). Percepcija zastupljenosti vaspitnih postupaka roditelja u zavisnosti od pola, uzrasta, socioekonomskog statusa i školskog uspeha adolescenata. U Đ. Đurić (Ur.), *Ličnost u višekulturnoj sredini* (str. 15–24). Novi Sad: Filozofski fakultet, Odsek za psihologiju.
5. Hopić, D., Šuvalja, M., Žiga, B., Gavrić, M., Radetić Lovrić, S. (2015). Testiranje efekata predškolskog programa u trajanju od 300 sati na kognitivne, socioekonomske, jezičke i fizičke karakteristike djece u BiH. Sarajevo: Dobra knjiga.
6. Kodžopeljić, J. (2009). Procena vaspitnih stavova (VS-skala). U M. Biro, S. Smederevac i Z. Novović (Ur.), *Procena psiholoških i psihopatoloških fenomena* (str. 165–178). Beograd: Centar za primenjenu psihologiju.
7. Matejević, M. i Todorović, J. (2012). *Funkcionalnost porodičnih odnosa i kompetentno roditeljstvo*. Niš: Filozofski fakultet.
8. Pavićević, M., Stojiljković, S. (2016). Percipirani vaspitni stavovi roditelja kao prediktori interpresonalne orijentacije studenata. *Primenjena psihologija*, Vol 9(3), str. 293-311.
9. Piorkowska-Petrović, K. (1991). Jedan model za ispitivanje vaspitnih stavova roditelja, *Psihologija 24, 1-2*, 170–179.
10. Radetić Lovrić, S. (2013). Radionica kao model rada sa grupom u okviru vaspitno-obrazovnog sistema. U Gavrilović, A. i sar., (Ur.), *Socijalni rad u školi*. Laktaši: Grafomark, str. 243-255. ISBN 978-99955-701-3-2, COBISS.BH-ID 3816472
11. Veselinović, Z. (2010). Roditeljsko vredovanje preventivnog programa sigurnosti djece u dječijem vrtiću. *Metodički ogledi, 17,1-2*, 177-198.

Интернет извори:

<https://pegasus-centar.rs/vaspitni-stil/>

Гордана Унчанин

3.1. ПОШТУЈМО РАЗЛИЧИТОСТИ

„Дјеца уче оно с чиме живе“

Dorothy Law Nolte

Од давнина је постојала стигматизација и неприхватање друштва када су у питању различитости и појединци који функционишу на другачији начин. Базична емоција која прати већину особа при сусрету са непознатим и различитим је страх. Управо зато су припремљене радионице којима желимо да укажемо на другу позицију, развијемо емпатију и овладамо страхом од непознатог и другачијег, све са циљем прихватања различитости и развијања толеранције.

Дјеца која посједују специфичности у развоју заслужују прилику и шансу да се покушају уклопити у друштво почевши од самог почетка, поласка у предшколску установу. Поред едукације васпитача, неопходан домен рада је и рад са родитељима не само дјеце која имају развојне сметње, већ је и пожељно радити са родитељима чија дјеца немају потешкоће у развоју. Сматрамо да став родитеља о томе утиче и на њихову дјецу. Наиме, ако је став позитивнији и води прихватању, велика је вјероватноћа да ће и њихова дјеца његовати исти став према свом другару из вртићке групе који функционише на другачији начин. Имајући у виду пораст броја дјеце са различитим психо-физичким сметњама у развоју у посљедњим деценијама овог вијека, сматрамо да је важно подизати свијест друштва и образовати околину о специфичностима психолошких сметњи дјеце у циљу адекватније укључености и што боље прихваћености у друштву.

Родитељи дјеце са сметњама у развоју често се жале на неприхватање околине, игнорисање и изолацију своје дјеце. Један мудар писац каже „будите безазлени као дјеца“ што свакако указује да дјеца не виде разлику као што то виде одрасли. Касније уз формирање убјеђења и ставова у породици и друштву наша дјеца преузимају и интернализују ставове које науче од важних агенаса социјализације (породице, школе, вршњачке групе).

Да би постигли жељени резултат неопходно је дјеловати системски и континуирано почевши од самих родитеља и пружања психо-социјалне подршке

породици дјеце са сметњама у развоју, затим радити на трајној едукацији особља у предшколским установама и школама у циљу формирања позитивнијих ставова о дјечи са сметњама у развоју. Потреба за љубављу и прихватањем је базична психолошка потреба, која је неопходна да би човјек функционисао. Дјеца која имају специфичности у развоју заслужују шансу и прилику да остваре ову потребу. Ако не могу сами, неопходно је да им заједница пружи руку подршке и разумијевања. Ово је свакако процес за који је неопходно вријеме и адекватан приступ кроз спој науке и хуманости, како би се нашло право рјешење за сву дјецу која требају нашу додатну помоћ.

Анастасија, шест година

3.2. ЛИТЕРАТУРА

1. Бацковић, А. Вујовић, С. Бајковић, Р. Ћалов-Прелевић, А., Божовић, Р. Гаврановић, Ј. Јокић, Т. (2018). *Моје вриједности и врлине – развој социјалних и емоционалних вјештина ученика и ученица*. Приручник за наставнике и наставнице у школи. Подгорица: Унисеф, АП Принт.
2. Hosin A. A. (2007). *Responses to traumatized children*. Palgrave. MacMillan: USA.
3. Ивић, И. (1967). *Дечије мишљење*. Београд: Рад.

4. Пијаже, Ж. (1975). *Учење и развој*. Предшколско дете. Београд.
5. Ранђић, М. и Сатарић, В. (2011). Приручник за родитеље дјеце са сметњама у развоју. Београд: Удружење грађана Снага Пријатељства.
6. Rosenberg B. M. (2005). *Nenasilna komunikacija*. Osijek: Centar za mir, nenasilje, ljudska prava.
7. Salkind J. N. (2002). *Child development*. University of Kansas, MacMillan: USA.
8. Стојаковић, П. (2012). *Психологија за васпитаче и родитеље*. Бања Лука: Графид.

Интернет извори:

1. *<https://www.telegraph.co.uk/ education/2016/06/23/teachers-powerful-lesson-on-the-effects-of-bullying--using-two-a/>

II ДИО
РАДИОНИЦЕ СА
ПРИЛОЗИМА
„ВРТИЋ – МЈЕСТО
ЗАЈЕДНИЧКОГ
ЖИВЉЕЊА“

Даница Мојић

1. радионица ВРТИЋ И ЈА

ЦИЉЕВИ:

- Међусобно упознавање учесника радионице;
- Стварање ведре атмосфере;
- Повећавање увида у субјективни доживљај себе као васпитача/ родитеља;
- Покушај „уласка у туђе ципеле“ (дјеце, родитеља, васпитача) и њиховог доживљаја вртића;
- Преиспитивање властитих вриједности и понашања;
- Истицање значаја боравка дјетета у вртићу;
- Истицање значаја активног укључивања родитеља у живот вртића, успостављања и његовања партнерства са васпитачем, педагогом, другим родитељима, директором.

АКТИВНОСТИ:

1. „Руке пријатељства“ (20 минута)
2. Договарање правила за рад у радионици (5 минута)
3. „Мозаик осјећања“ (20 минута)
4. „У дјечијим ципелама“ (20 минута)
5. „Тужабаба Јеца уловила зеца“ (15 минута)
6. „Све што треба да знам научио сам још у вртићу“ (5 минута)
7. „Сличан се сличном радује“ (5 минута)

МАТЕРИЈАЛ:

- Руке од папира у боји (за свакога по једна);
- Фломастери, маркери, хемијске оловке, папир за писање;
- Самољепљиви папирићи у двије боје (стикери);

- Плакат/флип чарт;
- Прилог за 4. активност „У дјечијим ципелама“;
- Прилог за 5. активност „Тужибаба Јеца уловила зеца“ (за сваког учесика);
- Прилог за 6. активност „Све што треба да знам научио сам још у вртићу“;

Прва активност: РУКЕ ПРИЈАТЕЉСТВА

Сваки учесник радионице, укључујући васпитаче, педагога, директора, добиће руку од папира у боји. На длану треба да напише своје име, а на сваки од прстију неку своју добру особину. Након што су то написали, своју руку од папира требају дати особи поред себе, а они требају узети њену/његову руку од папира. Сваки учесник представља особу чију је руку добио, почињући реченицу ријечима: „Мој пријатељ (нпр.) Марко је...” и онда чита особине које је Марко навео за себе. На тај начин ће се сви међусобно упознати и разбити почетну трему. Након што су представили све учеснике, свако ће узети своју руку од папира и сачувати је до краја радионице.

Друга активност: ДОГОВАРАЊЕ ПРАВИЛА ЗА РАД У РАДИОНИЦИ

Водитељ радионице предлаже родитељима правила рада:

1. УЧЕСТВОВАЊЕ У РАЗГОВОРУ ЈЕ ДОБРОВОЉНО, тј. члан групе говори о себи и свом дјетету оно што жели и колико жели.
2. ПРИХВАТАЊЕ РАЗЛИЧИТОСТИ ЧЛАНОВА ГРУПЕ, узајамно поштовање свих чланова групе, без процјене, просуђивања.
3. СЛУШАЊЕ ДРУГИХ без упадица.
4. БРИГА О УКУПНОМ ВРЕМЕНУ, не дужити са својим излагањем, како би сваки члан групе добио прилику да говори и како бисмо испоштовали вријеме предвиђено за радионицу.
5. ГОВОРЕЊЕ ИСКЉУЧИВО У СВОЈЕ ИМЕ.
6. ПОШТОВАЊЕ ДИСКРЕЦИЈЕ, преузимање обавезе да се изван групе НЕ ИЗНОСИ оно што су рекли други чланови.
7. ЈЕДНИ ДРУГЕ ОСЛОВЉАВАМО ИМЕНОМ.
8. МОБИЛНИ ТЕЛЕФОНИ СУ ИСКЉУЧЕНИ ТОКОМ РАДИОНИЦЕ.
9. ТРАЖИТИ ОД РОДИТЕЉА ДОЗВОЛУ ДА ИХ ФОТОГРАФИШЕМО ТОКОМ ТРАЈАЊА РАДИОНИЦЕ.

Питати родитеље да ли се слажу са предложеним правилима и да ли имају неко додатно правило.

Трећа активност: МОЗАИК ОСЈЕЋАЊА

Замолићемо све учеснике радионице да у овој активности наступају из угла улоге коју имају у вртићу (родитељ, васпитач, педагог, директор), без обзира што неки учесници радионице истовремено обављају више улога – нпр. неки васпитачи су истовремено и родитељи и сл.

Васпитање дјеце је, са једне стране, најљепши посао на свијету, пун изазова, пожртвовања, љубави, али исто тако и веома стресан и, понекад, неугодан посао. Како се осјећамо у својој улози? Да ли смо добри родитељи и васпитачи, уколико признамо да нам није увијек лако и лијепо?

Циљ ове активности је да повећамо увид у сопствени субјективан доживљај улоге коју имамо у процесу васпитања дјеце.

Задатак учесника радионице је да се присјете:

КОЈИ СУ ТО ТРЕНУЦИ КАДА НАЈВИШЕ ВОЛЕ ШТО СУ РОДИТЕЉИ/ВАСПИТАЧИ?

У КОЈИМ СИТУАЦИЈАМА ОСЈЕЋАЈУ ЗАДОВОЉСТВО ШТО СУ ДИО ЖИВОТА И РАДА ВРТИЋА?

КОЈЕ СУ ТО СИТУАЦИЈЕ КАДА ИМ ЈЕ НАЈЉЕПШЕ СА ДЈЕЦОМ?

Подијелићемо самољепљиве папириће једне боје, на које ће учесници радионице уписати свој одговор на горе постављена питања. Напоменути да ће то моћи видјети сви присутни. Папириће ћемо, након завршене активности, залијепити на пано/флип чарт.

Затим подијелимо папириће друге боје, на којима учесници радионице треба да одговоре на сљедећа питања:

КОЈИ СУ ТО ТРЕНУЦИ КАДА ВАМ ЈЕ НАЈТЕЖЕ БИТИ РОДИТЕЉ/ВАСПИТАЧ?

КОЈЕ СУ ТО СИТУАЦИЈЕ КАДА ОСЈЕЋАТЕ НЕЗАДОВОЉСТВО ШТО СТЕ ДИО ЖИВОТА И РАДА У ВРТИЋУ?

КОЈИ ЈЕ ЗА ВАС „НАЈГОРИ ДИО РАДНОГ ДАНА“?

Папириће залијепити на пано/флип чарт. ВОДИТЕЉ РАДИОНИЦЕ НАГЛАС ПРОЧИТА ШТА ПИШЕ НА ПАПИРИЋИМА.

РЕЗИМЕ: Водитељ радионице истиче да сви имамо сличне проблеме и дилеме у васпитању дјеце, који су нам, и у радионицама које нас очекују, вјетар у леђа и мотивација да промишљамо о њима и, заједничким снагама, унаприједимо наше родитељске/васпитачке компетенције, те подржимо раст и развој наше дјеце. Наравно, међусобна размјена искустава која нас очекује у наредном периоду биће нам драгоцјена. Без обзира на повремене тешкоће и незадовољство у вршењу наше одговорне улоге, далеко је више радости и задовољства, који нас храбре и оснажују, чинећи нас dobrим родитељима/васпитачима.

Четврта активност: „У ДЈЕЧИЈИМ ЦИПЕЛАМА“

У претходној активности смо промишљали о својим улогама родитеља/васпитача, а у овој активности ћемо покушати да „уђемо у ципеле дјетета“ и замислимо како се оно осјећа у својој улози.

Подијелићемо се у групе по четворо. Свака група ће добити папир на којем се налазе питања о којима треба да размисле, поразговарају међусобно и напишу одговоре. Питања су сљедећа:

У КОЈИМ СИТУАЦИЈАМА ВОЛИШ ШТО СИ ДИЈЕТЕ?

У КОЈИМ СИТУАЦИЈАМА ТИ ЈЕ ЛИЈЕПО/ПРИЈАТНО У ВРТИЋУ?

КОЈЕ СУ ТО СИТУАЦИЈЕ У КОЈИМА ТИ НИЈЕ ЛИЈЕПО У ВРТИЋУ?

Групе имају на располагању 10 минута за ову активност, након чега представници група читају одговоре осталим учесницима радионице, који, уколико желе, дају своје коментаре и мишљења. Папире залијепимо на флип чарт. Након тога, водитељ радионице прочита текст – ситуације у којима се дјеца могу наћи у вртићу.

Прилог за 4. активност:

- Мама и тата су ме оставили у вртићу, са овим непознатим оособама! Бринем да ли ће се вратити!
- Досадно ми је!
- Не желим да учествујем у приредби!
- Не знам да цртам!

- Моја млађа сестра не одваја се од мене у дворишту!
- Васпитачица ме не воли!
- Мрзим боранију!
- Тата ме је слагао, није дошао по мене прије спавања!
- Родитељи ми не дају да играм игрице на телефону!
- Не желим да поспремам играчке, нека то уради васпитачица! Моја мама увијек поспрема моје играчке!
- Не разумијем зашто морам сама да се облачим и обувам у вртићу! Код куће ме увијек неко други облачи!
- Не волим да остајем у дежурству!
- Васпитачица је била љута јер сам рекао ружну ријеч! Деда се не љути када ту ријеч кажем код куће!
- Ако будем довољно дуго и јако плакао, можда ће ме мама вратити кући! Чим се тако дуго опрашта од мене и она се двоуми да ли да ме остави данас у вртићу!
- Не волим да моји родитељи долазе да причају са васпитачицама!
- Сви ми се ругају због дебљине!
- Задиркују ме јер носим наочаре!
- Нико неће да се игра са мном!
- Друг ми стално нешто наређује!
- Васпитачица стално тражи да радимо оно што она хоће!
- Никола само мене није позвао на рођендан!
- Нећу да сликам темперама, мама ће се љутити ако испрљам нове панталоне!
- Андреа ми је рекла да проспемо сапун у купатилу!

(прилагођено: Р. Беле и Б. Коста, Како да преживиш у школи).

РЕЗИМЕ: Дјеца предшколског узраста често нису у стању да различита осјећања искажу ријечима, али врло добро знају када се осјећају пријатно, а када не. Треба их научити да то и кажу, јер то јача њихово самопоуздање и рјеђе их води у конфликте. Дијете предшколског узраста може разликовати и именовати емоције само уколико је то научило од одраслих, у породици и вртићу. У нашој култури није обичај да јасно и гласно говоримо о својим емоцијама. Због тога је најчешће питање родитеља: „Шта сте данас радили у вртићу?“ Можда би боље било питати: „Дали ти је данас било пријатно у вртићу?“

Како си се осјећао/осјећала?“ Разговарајте са својим дјететом, о његовим, али и вашим осјећањима у вези са свакодневним животним ситуацијама. Слободно реците дјечи да сте уморни, забринуте да не закасните на посао, срећни што сте направили добар колач, тужни јер вас је повриједио најбољи пријатељ и сл. Називајте осјећања правим именом. Питајте дијете како се оно осјећа и учите га да то зна исказати ријечима. На тај начин ће дијете схватити да се о осјећањима може и треба разговарати, тако стичете блискост са својим дјететом и стварате предуслове за правовремено рјешавање могућих проблема у дјететовом емоционалном развоју.

Пета активност:

„ТУЖИБАБА ЈЕЦА, УЛОВИЛА ЗЕЦА!“

Сваки учесник радионице добије радни лист на којем су написане двије ситуације.

Замолимо учеснике радионице да се поставе у ситуацију родитеља и одговоре на следећа питања, која се односе на ситуацију број 1.

1. СИТУАЦИЈА

ДИЈЕТЕ ВАМ СЕ УПЛАКАНО ВРАЋА ИЗ ВРТИЋА И КАЖЕ: „ДАНАС МИ ЈЕ МАРКО ОТЕО ИГРАЧКУ И УДАРИО МЕ?“

Како реагујете? Шта кажете?

(запишите што тачније ријечи које бисте упутили дјетету – пишите читко).

Када сви упишу одговоре, подијелимо их у парове и замолимо да међусобно замијене радне листове.

Водитељ наглас прочита ситуацију број 2:

2. СИТУАЦИЈА

ПО ПОВРАТКУ СА ПОСЛА ЖАЛИТЕ СЕ ПАРТНЕРУ/ПАРТНЕРКИ: „ДАНАС ЈЕ КОЛЕГИНИЦА ВИКАЛА НА МЕНЕ И ИЗВРИЈЕЂАЛА МЕ?“

Ово питање један члан пара упуту другом, који му одговара читањем одговора са његовог радног листа. Онда замијене улоге. Дакле, свако за одговор добије оно што би рекао свом дјетету.

РАЗГОВОР СА ЦИЈЕЛОМ ГРУПОМ: Како вам је било чути своје ријечи упућене дјетету, у ситуацији када сте љути и разочарани? Шта сте хтјели чути од партнера? Шта мислите како се дијете осјећа кад чује ваше ријечи?

(извор: Пећник, Стари, 2010).

РЕЗИМЕ: Важно је да истакнемо како дијете жели да га чујемо и видимо, потребна му је наша подршка, а не „исљеђивање и испитивање“.

Прво: „Видим те, чујем те, тешко ти је, да ли те је бољело, дођи да те загрлим...“

Друго: „Испричај ми шта се десило. Да ли би то могло другачије? Имаш ли приједлог за рјешење проблема?“ – НЕ ПОСТАВЉАТИ ПИТАЊЕ ЗАШТО, јер то имплицира кривицу дјетета. Подршка мора бити сад и одмах, а рјешавање проблема може сачекати.

Шеста активност:

СВЕ ШТО ТРЕБА ДА ЗНАМ НАУЧИО САМ ЈОШ У ВРТИЋУ

Васпитач ће родитељима прочитати Фулгамов текст, а на крају радионице ће им подијелити по један штампани примјерак истог текста, истичући значај боравка дјетета у вртићу.

Прилог за 6. активност:

„Све што треба да знам о томе како треба живјети, шта радити и какав бити, научио сам још у вртићу. Мудрост ме није чекала на врху планине, на крају дугог успона школовања, него се крила у пијеску дјечијег игралишта. А ево шта сам тамо научио:

Подијели све са другима,
Играј поштено,
Не туци људе,
Сваку ствар врати гдје си је нашао,
Почисти увијек за собом,
Не узимај што није твоје,
Када некога повриједиш, извини се,
Пери руке прије јела,
Повуци воду у тоалету,
Топли кекс и хладно млијеко су здрави,
Живи уравнотежено: мало учи, мало размишљај, цртај, сликај, пјевај и плеши,
играј се и ради – сваки дан од свега по мало,
Сваког послеподнева одспавај,

Кад изађеш у свијет, буди опрезан у саобраћају, држи се за руке и не удаљавај од свог друга,

Не заборави да чудо постоји. Сјети се оне сјеменке у пластичној чаши:

Коријен је кренуо у дубину, стабљика у висину, нико не зна зашто и како,

Али тако је са свима нама.

Златне рибице, хрчци и бијели мишићи, чак и сјеменка из пластичне чаше једном морају умријети. И ми ћемо.

Све што треба да знате садржано је негдје у овом попису. И златно правило, и љубав и темељна правила хигијене. Екологија и политика, равноправност и здрав живот.

Узмите било које од тих правила, додајте му тешке, одрасле и звучне ријечи и примијените на живот своје породице, посао, државну политику, свијет у коме живимо – и видјећете да ће правило остати јасно, тачно и чврсто. Помислите, колико би бољи био наш свијет када бисмо сви – читав свијет – око три поподне појели мало кекса и напили се млијека, а затим прилегли да мало одспавамо. Или када би се све државе придржавале правила да сваку ствар врате онамо гдје су је нашле и почисте наред за собом.

Као што је истина, ма колико смо већ одрасли, да је, када изађемо у свијет, најбоље држати се за руке и не удаљавати се од свог друга.“

Роберт Фулгам,

Из књиге „Све што треба да знам научио сам још у вртићу“

Седма активност:

СЛИЧАН СЕ СЛИЧНОМ РАДУЈЕ

Сваки учесник радионице узме своју руку од папира (са почетка радионице) и тражи себи сличне, односно учеснике радионице који су написали исте или сличне добре особине. У једној групи ће, вјероватно, бити више особа које су написале исте особине.

Водитељ радионицу завршава тако што истиче да смо смо сви различити, али ипак слични по мого чему, а најсличнији по љубави коју гајимо према нашој дјеци. Ухватимо се сви за руке и гласно кажемо: „Сличан се сличном радује“!

2.

радионица

МОЈЕ ПРАВО ДА ИМАМ ПРАВА

ЦИЉЕВИ:

- Представити своју дјецу другим учесницима радионице;
- Упознавање са дјечијим правима, која су прописана Конвенцијом Уједињених нација;
- Размијенити мишљења о дјечијим правима и обавезама;
- Упознавање са институцијом Омбудсмана за дјецу;
- Развијање одговорности одраслих за поштовање дјечијих права;
- Стварање ведре атмосфере;
- Промислити о сопственим родитељским снагама;

АКТИВНОСТИ:

1. **Игра „Моје дијете“** (15 минута)
2. **Дјечија права и обавезе** (15 минута)
3. **Конвенција Уједињених нација о правима дјетета – презентација** (20 минута)
4. **Омбудсман за дјецу – заштитник дјечијих права** (филм: 5 минута)
5. **Дјеца нису рођена да...** (15 минута)
6. **Родитељске снаге** (15 минута)
7. **Игра „Путујућа коцкица“** (5 минута)

МАТЕРИЈАЛ:

- Прилог за 2. активност – радни лист „Дјечија права и обавезе“
- Ррт- презентација за 3. активност
- Прилог за 3. активност „Конвенција о правима дјетета – УНИЦЕФ, дјечија верзија“
- Филм „Омбудсман за дјецу – заштитник дјечијих права“
- Прилог за 5. активност – картице „Дјеца нису рођена да...“

- Прилог за 6. активност – радни лист „Моје родитељске снаге“
- Рачунар, пројектор, пројектно платно
- Флип чарт
- Фломастери, хемијске оловке, папир за писање
- штипаљке (за сваког учесника по једна)
- једна ЛЕГО коцкица
- Самољепљиви папирићи у двије боје (стикери)

Прва активност: МОЈЕ ДИЈЕТЕ

Водитељ радионице поздрави родитеље, захвали на поновном доласку, пита да ли су сабрали утиске са претходне радионице и да ли своја размишљања желе подијелити са групом.

Водитељ напомиње да су радионице намијењене родитељима и њиховој родитељској улози, тако да је дошло вријеме да упознамо дјецу због које смо сви овдје. Дијете је јединствена и непоновљива личност, са својим потенцијалима, потребама, интересовањима и жељама. Замолите родитеље да устану и поредају се у колону, према узрасту дјете – од најмлађег до најстаријег (уколико имају више дјете – представити само једно дијете, предшколског узраста). Формирати парове (тројке, четворке – у зависности од броја учесника радионице) родитеља који имају дјецу истог или приближног узраста.

Рад у пару (тројка, четворка итд.): Родитељи једни другима представљају своју дјецу (име, узраст, шта воли, шта не воли, како се понаша у друштву, да ли зна нешто о дјечијим правима, које обавезе има и сл). Питања могу бити написана на флип – чарт. Сваки родитељ говори по 3-4 минуте.

Разговор са цијелом групом: Да ли је у вашим представљањима свог дјетета било више сличности или разлика? Да ли желите посебно истаћи неко дјечије право или обавезу о којем сте разговарали у вашем пару/групи?

РЕЗИМЕ: Дјеца приближног узраста су по много чему слична, али су истовремено и различита. Управо то јесу индивидуалне разлике и особеност сваког дјетета, као непоновљиве личности која има права и обавезе, о којима ћемо говорити у наредној активности.

Друга активност: ДЈЕЧИЈА ПРАВА И ОБАВЕЗЕ

Задњих година се све више говори о дјечијим правима, уз велику опасност да се дјечија права „помијешају“ са жељама и хировима дјетета, које су далеко од његових потреба и најбољег интереса, који би нам свима требао бити на првом мјесту. Наравно, дијете има право изразити своје жеље, али родитељ је тај који доноси одлуке, засноване на одговорности коју има према свом дјетету. Најбољи интерес дјетета подразумијева остваривање дјечијих права и испуњавање његових потреба. Самим тим, дјечија права увијек морамо посматрати у спрези са дјечијим обавезама и дужностима. Пред нама је активност у којој ћемо промислити и поразговарати о дјечијим правима и обавезама наше дјеце.

Водитељ радионице дијели родитељима радни лист „Дјечија права и обавезе“. Замоли их да у прву колону напишу 3 – 4 дјечија права, која су им позната, а њихова дјеца их остварују. Ако не могу сами да одговоре, водитељ им помаже, наводећи неке примјере (нпр. имају право на образовање – иду у вртић, имају право да се играју, живе са својим родитељима и сл.).

Прилог за 2. активност:

РАДНИ ЛИСТ: ДЈЕЧИЈА ПРАВА И ОБАВЕЗЕ

ДЈЕЧИЈА ПРАВА	ДЈЕЧИЈЕ ОБАВЕЗЕ

Родитељи имају 5 минута да ураде постављени задатак. Након тога, водитељ их замоли да размисле о обавезама и дужностима које њихова дјеца имају и да то упишу у другу колону. За овај задатак, такође, имају 5 минута. Водитељ радионице може помоћи наводећи неке примјере (поспремање играчака, распремање свог кревета, заливање цвијећа и сл.).

Водитељ позива родитеље, ко жели, да кажу шта су написали, те одговоре уписује на флип чарт (у исту табелу као што је у радном листу).

Упоредити двије колоне, да ли има сличности између дјечијих права и дјечијих обавеза? Да ли давањем обавеза ускраћујемо дјеци неко њихово право и сл.? Да ли смо способни направити разлику између дјечијих права, обавеза, жеља, потреба?

РЕЗИМЕ: Једна од најважнијих родитељских улога је преузимање одговорности за дијете, за себе и за међусобни однос. Одговоран родитељ дјетету јасно ставља до знања која су његова права, али и обавезе. Важно је дјетету поставити јасна, реална очекивања, усклађена са његовим потребама и могућностима, руководећи се једним од најважнијих принципа – досљедношћу. Поред досљедности, једна од „чаробних ријечи“ је поштовање. Поштујући дијете поштујемо себе и сопствену личност, дајући најбољи примјер дјетету да израсте у достојанствену личност, пуну самопоштовања и поштовања према другима.

Трећа активност:

КОНВЕНЦИЈА УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА О ПРАВИМА ДЈЕТЕТА

20. новембра 1959. године, Уједињене нације усвојиле су Конвенцију о правима дјетета, као дио Опште декларације о људским правима. Од тада, 20. новембар славио као Међународни дан дјетета. Важно је да свако дијете, сваки родитељ и васпитач познају и поштују дјечија права. Због тога ћемо се и у овој активности подсетити Конвенције о правима дјетета.

Прилог за 3. активност:

ПРЕЗЕНТАЦИЈА – КОНВЕНЦИЈА О ПРАВИМА ДЈЕТЕТА

(водитељ радионице бира на који начин ће представити Конвенцију).

Могући извори за припрему презентације:

Дјечија верзија Конвенције о правима дјетета (УНИЦЕФ, БиХ): <https://www.unicef.org/bih/izvje%C5%A1taji/konvencija-o-pravima-djeteta-dje%C4%8D-ja-verzija>

Љ. Ршумовић, (2004). *Деца су народ посебан*. Београд: Народна књига.

Четврта активност:

ОМБУДСМАН ЗА ДЈЕЦУ – ЗАШТИТНИК ДЈЕЧИЈИХ ПРАВА

Када говоримо о правима дјетета, важно је упознати родитеље и васпитаче са улогом Омбудсмана за дјецу – заштитника дјечијих права.

Надлежности Омбудсмана за дјецу утврђене су Законом о Омбудсману за дјецу Републике Српске. У обављању послова из своје надлежности, Омбудсман за дјецу поступа у оквиру Устава, закона и других прописа и општих аката, као и међународних уговора и општеприхваћених правила међународног права, руководећи се начелом правичности и морала.

Омбудсман за дјецу:

- 1) прати усклађеност закона и других прописа у Републици Српској, који се односе на заштиту права дјетета, с одредбама Устава Републике Српске, Конвенције Уједињених нација о правима дјетета и других међународних докумената који се односе на заштиту права и интереса дјетета;
- 2) прати извршавање обавеза Републике Српске које произилазе из Конвенције Уједињених нација о правима дјетета и других међународних докумената који се односе на заштиту права и интереса дјетета;
- 3) прати примјену свих прописа који се односе на заштиту права и интереса дјетета;
- 4) прати повреде права и интереса дјетета;
- 5) залаже се за заштиту и промоцију права и интереса дјетета;
- 6) предлаже предузимање мјера за заштиту и промоцију права, као и за спречавање штетних поступања која угрожавају права и интересе дјетета;
- 7) обавјештава јавност о стању права дјетета;
- 8) обавља друге послове утврђене Законом о Омбудсману за дјецу Републике Српске.

(Водитељ радионице може припремити презентацију).

Прилог за 4. активност:

Филм: „Омбудсман за дјецу – заштитник дјечијих права“ (у филму говори мр Јованка Вуковић, замјеница Омбудсмана за дјецу Републике Српске, Канцеларија Бијељина, а пјесму „Дјечија права“ рецитије Новак Мичић, 5 год.).

Пета активност:

ДЈЕЦА НИСУ РОЂЕНА ДА...

Водитељ радионице подијели све учеснике у осам група (свака група има број од 1 до 8), подијели им по једну картицу са текстом, који група треба да припреми као рецитал (појединачно и групно рецитовање, пјевање, хорско пјевање и сл.). Осим те картице, водитељ свим групама подијели још једну картицу, на којој је заједнички завршни текст, исти за све групе. За припрему рецитала је предвиђено 10 минута, а за његово извођење 5 минута.

Током припреме, водитељ прилази свакој групи и објашњава да ће он бити „диригент“ и да група наступа када водитељ покаже број групе. Сви учесници стоје, а водитељ поставља питање: „За шта су рођена дјеца?“ и почиње да диригује.

Након наступа свих осам група, водитељ радионице даје знак (подизањем обје руке) за завршни заједнички текст.

Прилог за 5. активност:

КАРТИЦЕ: „ДЈЕЦА НИСУ РОЂЕНА ДА...“

ГРУПА I	ДЈЕЦА НИСУ РОЂЕНА ДА СЈЕДЕ МИРНО. КАДА У ВРТИЋУ НЕ ЧУЈЕМ ДЈЕЦУ КАКО ПОСТАВЉАЈУ ПИТАЊА, ДИСКУТУЈУ И ЖАМОРЕ, СУМЊАМ ДА СЕ ТУ НЕШТО ЗАИСТА УЧИ.
ГРУПА II	ДЈЕЦА НИСУ РОЂЕНА ДА СТОЈЕ У РЕДУ. ПОМИСЛИТЕ КАКО ОДРАСЛИ НЕ ВОЛЕ ДА ЧЕКАЈУ У РЕДУ И БИЋЕ ВАМ ЈАСНО КАКО ТО ТЕК ДЈЕЦИ ИЗГЛЕДА. ЗАР ТОЛИКА ЕНЕРГИЈА И РАДОЗНАЛОСТ ДА СЕ ГУБИ УЗАЛУД?
ГРУПА III	ДЈЕЦА НИСУ РОЂЕНА ДА ПРИЧАЈУ О СЕБИ. НАРАВНО ДА НЕ ТРЕБА ДА ГОВОРЕ СВИ У ГЛАС И ДА ВИЧУ СВЕ ВРИЈЕМЕ, АЛИ КАДА ДИЈЕТЕ УЗВИКНЕ, ТАЈ УЗВИК ОТКРИВА ЊЕГОВУ РАДОСТ, УПИТАНОСТ И ЧУЋЕЊЕ И МИ ТРЕБА ДА ГА ПОСЛУШАМО ПРИЈЕ НЕГО ШТО ГА УЋУТКАМО.
ГРУПА IV	ДЈЕЦА НИСУ РОЂЕНА ДА ХОДАЈУ ПОЛАКО. ОНА СУ ТУ ДА ТРЧЕ, ПРОВЛАЧЕ СЕ КРОЗ ПРЕПРЕКЕ, ПРЕСКАЧУ ПРЕПОНЕ, ГАЗЕ КРОЗ ВОДУ И БЛАТО. МОРАМО УВАЖАВАТИ ЕНЕРГИЈУ И РАДОСТ ДЈЕТЕТА.
ГРУПА V	ДЈЕЦА НИСУ РОЂЕНА ДА НОСЕ ПОМОДНУ ОДЈЕЋУ. ДА ЛИ ЋЕ СЕ ДИЈЕТЕ ПРЕПУСТИТИ РАДОСТИ ОТКРИЋА У ИГРИ БОЈАМА, БЛАТОМ, ПИЈЕСКОМ, ГРАЂЕВИНСКИМ МАТЕРИЈАЛОМ, ВОДОМ, ГЛИНОМ, ИЛИ ЋЕ ПАЗИТИ ДА НЕ УНИШТИ СВОЈУ ОДЈЕЋУ?

ГРУПА VI	ДЈЕЦА НИСУ РОЂЕНА ДА НОСЕ ЦИПЕЛЕ. У НАШОЈ БРИЗИ ЗА ХИГИЈЕНОМ И БЕЗБЈЕДНОШЋУ, ЗАБОРАВИЛИ СМО НА РАДОСТ ГАЖЕЊА БОСИМ НОГАМА И ИГРАЊА ПРСТИМА.
ГРУПА VII	ДЈЕЦА НИСУ РОЂЕНА ДА БУДУ ЧИСТУНЦИ. НЕ ПРЕКИДАЈТЕ НОВУ АКТИВНОСТ ИНСИСТИРАЊЕМ ДА ПРВО РАСПРЕМЕ НЕРЕД ОД ПРЕТХОДНЕ. ДЈЕТЕТОВА ПОТРЕБА ДА ИСТРАЖУЈЕ ЈЕ ВАЖНИЈА ОД СРЕЂИВАЊА. СИГУРНО ДА У ЖИВОТУ ПОСТОЈЕ И ВАЖНИЈЕ СТВАРИ ОД РАСПРЕМАЊА СТВАРИ.
ГРУПА VIII	ДЈЕЦА СУ РОЂЕНА ДА СЕ РАДУЈУ. ДЈЕЦА СУ РОЂЕНА ДА ИСТРАЖУЈУ. ДЈЕЦА СУ РОЂЕНА ДА СЕ ЧУДЕ. ДЈЕЦА СУ РОЂЕНА ДА ИСПРОБАВАЈУ И ДА ГРИЈЕШЕ. ДЈЕЦА СУ РОЂЕНА ДА МИЈЕЊАЈУ. ДЈЕЦА СУ РОЂЕНА ДА ВОЛЕ И БУДУ ВОЉЕНА.
ЗА СВЕ ГРУПЕ	(ОВАЈ ТЕКСТ ГОВОРИТЕ УГЛАС, КАДА ВОДИТЕЉ ПОДИГНЕ ОБЈЕ РУКЕ) ДЈЕЦА СУ РОЂЕНА ДА БУДУ ДЈЕЦА И ДА ТО НЕ ЗАБОРАВЕ КАД ПОРАСТУ.

(извор: Д. Павловић Бренеселовић, Т. Павловски, 2000.)

Шеста активност: МОЈЕ РОДИТЕЉСКЕ СНАГЕ

Сваком учеснику радионице подијелимо по једну шему родитељских снага и замолимо их да размисле и да, свако за себе, упише своје родитељске снаге у нацртане кругове.

Шта вам даје снагу да будете добар родитељ?

На крају, уколико неко жели, може прочитати своје снаге. Активност траје 15 минута.

Прилог за 6. активност:

(Canfield, J. Wells. С.Н., 1976, према Д. Павловић Бренеселовић, Т. Павловски, 2000.)

РЕЗИМЕ: Сви смо различити, обликују нас наслеђе, породица у којој смо одрасли, друштво које нас окружује. У систему пољуљаних вриједности тешко је разлучити које особине су добре и пожељне, а које не. У сваком случају, важно је имати на уму да не постоји универзалан рецепт за васпитање дјеце и да је, поред добрих намјера и љубави према дјетету, потребно користити све своје расположиве ресурсе, тражити помоћ гдје год је можете наћи и увијек имати на уму да „РОДИТЕЉИ ИМАЈУ ПРАВО НА ПОДРШКУ“.

Седма активност: ПУТУЈУЋА КОЦКИЦА

Циљ игре је да се забавимо и у ведрој атмосфери завршимо радионицу.

Сви учесници узму по једну штипаљку и стану у круг. Водитељ објасни да „путујућа коцка“ треба да обиђе цијели круг искључиво додавањем и преузимањем помоћу штипаљке. Важно је да будемо пажљиви приликом додавања коцкице, да не би пала на под, што успорава игру. Игру можемо поновити неколико пута, уз мјерење времена. Важно је да будемо спретни, пажљиви и да сарађујемо. Напоменути да иста правила важе и у партнерству породице и предшколске установе.

3. радионица**САМОСТАЛНОСТ И САМОКОНТРОЛА
– ЧАРОБНЕ РИЈЕЧИ СРЕЋНОГ ДЈЕТИЊСТВА****ЦИЉЕВИ:**

- Упознавање учесника са појмовима самосталности и самоконтроле на предшколском узрасту;
- Препознавање потенцијалних грешака родитеља – „радити умјесто дјетета“;
- Упознавање учесника са активностима одраслих које могу подржати дјечију самосталност и самоконтролу;
- Сумирање утисака са претходних радионица: гдје смо били, гдје смо сада и гдје се надамо да ћемо бити;
- Стварање ведре атмосфере;

АКТИВНОСТИ:

1. **„Свезана самосталност“** (10 минута)
2. **Несамостално – самостално дијете** (15 минута)
3. **„Самостално дијете – срећно дијете“ – презентација** (10 минута);
4. **„Слатки изазов“, филм „Маршмелоу тест“ и разговор о филму** (10 минута) https://www.youtube.com/watch?v=QX_oy9614HQ
5. **„Самоконтролиши се, човјече“ - презентација** (10 минута);
6. **Ријека живота** (20 минута)
7. **Игра „И да знаш – твоје је само оно што другоме даш“** (5 минута);

МАТЕРИЈАЛ:

- Канап за прву активност;
- Прилог за 2. активност – радни лист „Несамостално - самостално дијете“;
- Ррт презентација за 3. активност;
- Прилог за 4. активност – филм: Маршмелоу тест;
- Рачунар, пројектор, пројектно платно;

- Флип чарт;
- Фломастери, хемијске оловке, папир за писање;
- 5-6 хамера у боји;
- Маркери;
- Самољепљиви папирићи у двије боје (стикери);

Прва активност:

СВЕЗАНА САМОСТАЛНОСТ

Радионица започиње игрицом „Свезана самосталност“. Водитељ замоли учеснике да се подијеле у парове и сједну једни насупрам других. Сваки пар добије по парче канапа (дужине око 50 cm), којим ће повезати своје недоминантне руке (љеваци вежу десну, а дешњаци лијеву руку). У свезане руке узму само један фломастер, зажмуре и, на папиру који је испред њих, тако свезани, затворених очију, заједничким снагама, покушају да нацртају кућу, дрво и цвијет. При томе, не смију разговарати. Активност траје 3 минута.

РАЗГОВОР У ПАРУ: Како је било? Какав је цртеж који смо нацртали? Како си се осјећао/осјећала? Да ли је неко „командовао“ и водио? Јесте ли били самостални?

На крају активности, уколико неко жели, може пред цијелом групом прокоментарисати своје утиске након игре „Свезана самосталност“.

Водитељ може рећи како је, са стране, изгледала комуникација на папиру. Предлаже да сличну игру покушају са својом дјецом.

Друга активност:

НЕСАМОСТАЛНО – САМОСТАЛНО ДИЈЕТЕ

Парови који су заједно цртали у првој активности добију од водитеља по један радни лист „Несамостално – самостално дијете“. Потребно је да напишу по 4-5 особина или понашања несамосталног и, са друге стране, самосталног дјетета. Имају 5 минута за ову активност.

Након тога, сваки пар чита своје забиљешке, а водитељ радионице их записује на флип чарт. Прво сви парови прочитају особине несамосталног дјетета, а затим самосталног.

Прилог за 2. активност:

РАДНИ ЛИСТ: НЕСАМОСТАЛНО – САМОСТАЛНО ДИЈЕТЕ

НЕСАМОСТАЛНО ДИЈЕТЕ	САМОСТАЛНО ДИЈЕТЕ

РЕЗИМЕ: Сви бескрајно волимо своју дјецу, али љубав и преданост нису увијек сасвим довољне. Потребно је да дјеца овладају одређеним вјештинама, како би израсли у зреле, самосталне личности, способне за живот. Обављајући свакодневне задатке умјесто дјетета, шаљемо му поруку да је без одраслих беспомоћно, што фрустрира дијете и доводи до различитих неадекватних реакција. Дијете сумња у себе и своје способности, постаје лијено, себично, неодговорно. Самостално дијете жели и може много тога да уради само, без помоћи одраслих. Често потцјењујемо дјецу, не схватајући да тако рушимо њихово самопоуздање и угрожавамо њихов цјелокупан развој. Дозволимо нашој дјечи да сама ураде оно што могу, јер **НИЈЕ СВАКА ПОМОЋ ЗАИСТА КОРИСНА!** Имати на уму ријечи Марије Монтесори: „ПОМОЗИ МИ ДА УРАДИМ САМ!“

Трећа активност:

“САМОСТАЛНО ДИЈЕТЕ – СРЕЋНО ДИЈЕТЕ”

Водитељ радионице припреми презентацију о самосталности на предшколском узрасту.

Самосталност/независност можемо дефинисати као стање неке особе којој није потребан нико други ради самоостварења. Самосталност подразумева: одлучност, чврст карактер, истрајност, независност, самопоуздање и самопоштовање. Самостална особа не зависи од других, што никако не значи да јој други људи нису потребни и да не жели комуникацију са њима. Независност је кључна карактеристика слободне личности и веома битна вриједност

коју треба развијати и његовати још од предшколског доба. Новорођенче је беспомоћно и несамостално биће чији живот зависи од других. Дијете тек постепено, током свог развоја, стиче одређени ниво самосталности, који му омогућава да одређене радње обавља самостално, без туђе помоћи.

Једна од темељних психолошких потреба дјетета јесте потреба за аутономијом, самосталношћу, уважавањем слободом избора. Ову дјететову потребу родитељ може подржати тако што ће дјетету пружити прилику да бира (у складу са узрастом), подупирањем дјететових иницијатива и оснаживањем дјетета да само рјешава своје проблеме, уз давање прилике да дијете погријеш и из сопствене грешке научи лекцију.

Аутономија предшколског дјетета подразумијева повјерење у сопствене снаге, одређену дозу самопоуздања, што му омогућава да већину радњи у свакодневном животу обавља самостално, иако му за правилан раст и развој и даље треба брига одраслих. Дијете постепено „осваја“ самосталност и у томе га не треба спречавати, већ охрабривати и подржавати, кроз различите игре, активности, свакодневне ситуације, у свим окружењима у којима борави (породични дом, вртић, игралиште, парк, продавница итд.).

Уобичајена грешка одраслих, нарочито родитеља, је претјерано заштитнички став, којим дјеци ограничавају могућности и спречавају их да ураде нешто што би лако могли сами. Самим тим је улога васпитача и вртића још значајнија, јер се самосталност најбоље и најлакше учи у вршњачкој групи, уз подршку стручних лица, у безбједном и подржавајућем вртичком окружењу.

(прилагођено: Учимо живјети заједно у миру од раног дјетињства, УНИЦЕФ, 2006.)

РЕЗИМЕ: „Када дјеци отклонимо и најмању препреку с пута, одузимамо им шансу да буду самостална, да прихвате тешкоће и да их преброде. Зато ће дјеца и са двадесет година родитеље и околину сматрати одговорним за своје проблеме. Не крчимо дјеци животни пут! Боље би било да их охрабримо у томе да сами уклањају мале препреке с пута. То би их охрабрило и улило самопоуздање. Битно је да вјерујемо у њихове невјероватне способности. Таквој дјеци ријетко може да се деси нешто лоше, јер су она научила да пазе на себе и да буду самостална.“ (Мајер-Хаузер, 2012.)

Четврта активност: СЛАТКИ ИЗАЗОВ

Водитељ учесницима укратко објасни Маршмелоу тест, у којем је предшколској дјечи понуђен избор између једног слаткиша (маршмелоу) којег може добити одмах или два слаткиша касније, уколико буду стрпљиви и сачекају. Погледајте шта се догађа:

Водитељ прикаже филм: „Маршмелоу тест“ са Интернет извора:

https://www.youtube.com/watch?v=QX_oy9614HQ, у трајању од 3 минуте и 30 секунди.

Годинама је овај тест био златни стандард за процјену самоконтроле код предшколаца. Дјеца која су показала већи степен стрпљења и способности одлагања задовољства касније су била успјешнија у школи и мање су испољавала неприхватљива понашања.

Међутим, након неколико деценија, истраживачи са Рочестер Универзитета су ревидирали Маршмелоу тест, питајући се колико спремност дјетета да одложи задовољство зависи од дјететових очекивања, процјене ризика и користи. Дошли су до закључка да стварна спремност дјетета да одложи задовољство умногоме зависи од повјерења које има у особу која обећава награду. Уколико је дијете навикло да родитељ/васпитач не испуњава своја обећања, да није праведан приликом расподјеле награде, зашто би дијете чекало и одлагало задовољство уживања у слаткишу? Ово је још један аргумент у прилог досљедности, поштовању начела праведности и одржавању обећања, јер дјеца уче у свим ситуацијама које живе, посматрајући одрасле, усвајајући њихове моделе понашања.

Водитељ може приказати и филм ревидираног Маршмелоу теста:

<https://www.youtube.com/watch?v=JsQMdECFnUQ>

Пета активност: САМОКОНТРОЛИШИ СЕ, ЧОВЈЕЧЕ

Водитељ припреми презентацију о самоконтроли на предшколском узрасту.

Самоконтролу можемо дефинисати као способност усмјеравања сопственог понашања у жељеном правцу. Повезана је са свим другим људским особинама и, у великој мјери, утиче на комуникацију са другим људима. Предшколско

дијете није развило самоконтролу зато што у првим годинама живота оно реагује импулсивно, вођено својим тренутним жељама, тешко му је обуздати своје понашање и често не реагује на опомене одраслог. Грешка је мислити да дијете намјерно одбија послушност. Дијете се тако понаша, јер није још увијек довољно зрело да вољно контролише своје понашање. То је дуготрајан процес, на чијем почетку дијете најприје ради оно што му каже родитељ или васпитач, да би их усређило. У каснијим фазама успостављања самоконтроле дијете почиње да увиђа да ће оно што чини имати добробит за њега и друге. Неопходно је радити на самоконтроли и научити дјецу да стрпљиво чекају свој ред, да не могу сви причати у исто вријеме, да слушају са пажњом, да постављају приоритете и извршавају неке задатке прије пријатнијих активности (нпр. распоредање кревета прије игре).

Као и код самосталности, и самоконтроли се дијете може учити било кад и било гдје, у свим окружењима и животним ситуацијама.

(прилагођено: Учимо живјети заједно у миру од раног дјетињства, УНИЦЕФ, 2006.)

Примјери игара за вјежбање самоконтроле:

- Игра „Дан-ноћ“

Када кажемо: „Дан!“ дјеца устану, када кажемо: „Ноћ!“ дјеца чучну. Након пар понављања обрнемо налоге и кажемо дјецу да на ријеч : „Дан!“ чучну, а на ријеч: „Ноћ!“ устану.

- Игра „Заледи се“

Правило је да дјеца плешу уз музику. Када музика стане дјеца се „залеле“. И у овој игри је потребно обрнути правила, дјеца су „залеђена“ док траје музика, а када музика престане почињу да плешу.

У играма у којима су обрнута правила, дјеца показују већи степен концентрације и самоконтроле, јер се супротстављају устаљеним навикама и аутоматизованим импулсима – тренирање супротстављања импулсима је тренинг самоконтроле.

Шеста активност: **РИЈЕКА ЖИВОТА**

Водитељ замоли учеснике да се подијеле у неколико група (по 4-5 учесника). Свака група има задатак да, на хамеру, нацрта „Ријеку живота“, на којој ће, кроз

цртеже, ријечи и симболе представити себе прије почетка радионица, сада – у овом тренутку и у блиској будућности.

Ријека има извор у скорој прошлости, протеже се од дна папира, па све у будућност (можете написати и нацртати све што желите, а у вези је са вашим искуствима и емоцијама које сте донијели на радионице, доживјели овдје, заједно са другим учесницима и шта ћете понијети и примијенити у свом родитељству).

ПЛАНОВИ ЗА БУДУЋНОСТ, ВИ КАО РОДИТЕЉ У БЛИСКОЈ БУДУЋНОСТИ.

САДАШЊОСТ (ШТА СТЕ НАУЧИЛИ НА РАДИОНИЦАМА? ШТА САДА ЗНАТЕ И „ИМАТЕ“, ДА ЛИ СУ УНАПРИЈЕЂЕНЕ ВАШЕ РОДИТЕЉСКЕ ВЈЕШТИНЕ? ДА ЛИ СТЕ И НА КОЈИ НАЧИН ОСНАЖЕНИ?)

ПРОШЛОСТ (СА КАКВИМ ИСКУСТВИМА СТЕ ДОШЛИ НА РАДИОНИЦЕ, ДА ЛИ СТЕ КОРИСТИЛИ СВЕ РЕСУРСЕ КОЈЕ КАО РОДИТЕЉ ИМАТЕ?)

Седма активност:

И ДА ЗНАШ, ТВОЈЕ ЈЕ САМО ОНО ШТО ДРУГОМЕ ДАШ

Сви учесници стану у круг. Водитељ започиње игру тако што каже, нпр: „Дајем радост!“ и испружи длан према особи са своје десне стране. Та особа, својом лијевом руком, узме пружени длан и каже: „Примам радост, дајем мудрост!“ и такође испружи свој десни длан особи поред себе. Сви учесници раде исто и све вријеме једни друге држе за руку. Круг се завршава код водитеља. (радост, мудрост, знање, срећа, игра итд.), који на крају каже: „И да знаш – твоје је само оно што другоме даш!“

ЗА КРАЈ: ЈОШ ПОНЕШТО

За организацију радионица важно је:

- Радионице могу бити намијењене само родитељима, дјечи и родитељима, бакама, декама, цијелим породицама;
- Радионицу организовати у вријеме када највећем броју родитеља одговара;
- ДОБРО ИСПЛАНИРАТИ РАДИОНИЦУ!!! (направити себи мали подсјетник, у тезама);

- Водитељ треба бити професионалан, емпатичан, опрезан у давању са-вјета, спреман на планирање у ходу, уколико радионица „скрене“ са планираног пута;
- Пажљиво одредити циљеве радионице;
- Теме радионице бира васпитач, у договору са педагогом, а на основу дјечијих и родитељских потреба и очекивања;
- Радионица може садржати кратке филмове, презентације, фотографије и сл.
- Радионица има неколико активности, различитих по динамици и са-држају („игре ледоломци“, разговор у паровима, групне дискусије, са-мосталан рад и сл.);
- Правила: Учешће у радионици је добровољно, слушамо једни друге, свако има право на своје мишљење, оно што кажемо на радионици остаје овдје, мобилни телефони су искључени;
- Благовремено обавијестити родитеље о одржавању радионице (када, гдје, ко ће бити присутан, колико ће радионица трајати, напоменути коме је радионица намијењена);
- Сву учесници радионице сједе у кругу;
- Оптимално трајање једне педагошке радионице је од 45 минута до два сата.

Примјер позивнице за родитеље за заједничку активност уређења дво-ришта вртића

РАДНА АКЦИЈА

„ДВОРИШТЕ СРЕДИ, ИГРУ ОБЕЗБИЈЕДИ“

Драге наше тате, молимо вас да нам помогнете да средимо двориште Вртића „Пчелица“ и учинимо га безбједнијим и пријатнијим за игру наше дјеце!

ЧЕТВРТАК, 12. септембра
17.00 часова

Понесите добру вољу!
Вртић ће обезбиједити материјал!
ДОБРО НАМ ДОШЛИ!

Ваше „Пчелице“

Игра ми је и пиће и храна!

Рецепт за чаробни напитук за успјешно партнерство са породицом

- 500 гр знања
- 300 гр планирања
- 200 гр стрпљивости
- 300 гр мудрости
- 200 гр искрености
- 200 гр посвећености
- 100 гр постојеће педagoгике
- 150 гр радости
- 1 кесича директoрoве подршке
- 3 кацике самопоуздања
- 10 калли самоконтроле

уколико имате – можете додати мало подршке психолога, логопеда...
Зато мијешати наведене састојке – Топлово је онда када зачујете дјечији
смјех!

И, да не заборавимо – све вријеме морате додавати

♥ Много љубави!!!

Наравно, рецепт подијелите са другим васпитачима, како би и они уживали
у чаробном напитуку и родитеље учинили партнерима и заједно подржали
раст и развој дивног, чаробног бића – званог дијете!

Доротеа, шест година

Сања Радетић Ловрић

Радионице за изградњу односа повјерења и разумијевања између родитеља и предшколске установе

ЦИЉЕВИ:

- ✓ омогућити родитељима да схвате улогу предшколског програма као позитивног ефекта социјализације њихове дјеце
- ✓ стимулисати изградњу партнерских односа на релацији родитељи – предшколска установа
- ✓ указати учесницима на везу између родитељских васпитних стилова и понашања њихове дјеце
- ✓ указати родитељима на важност његовања досљедних васпитних стилова у кући и предшколској установи
- ✓ омогућити родитељима да препознају сопствене родитељске васпитне стилове и мотивисати их за успостављање топлог афективитета у васпитању
- ✓ оснажити родитељске компетенце да правовремено успоставе границе и одговорности у понашању своје дјеце
- ✓ изградити партнерске односе у подучавању дјеце на нетолеранцију насиља

УЧЕСНИЦИ РАДИОНИЦА:

Родитељи дјеце која похађају предшколски програм

ПОТРЕБАН МАТЕРИЈАЛ:

- ✓ пано папир
- ✓ папир А4 формата
- ✓ стикери
- ✓ оловке
- ✓ маркери
- ✓ прилози радионица
- ✓ селотејп
- ✓ маказе
- ✓ слике своје дјеце по рођењу, коју родитељи доносе са собом на радионицу 2

Трајање радионице: Свака радионица траје по 90 минута.

1.

радионица

**ВАСПИТНИ СТИЛОВИ РОДИТЕЉА
И ПОНАШАЊЕ ДЈЕЦЕ****ТОК РАДИОНИЦЕ:****Увод (20 минута)**

Водитељ поздравља учеснике, представља себе и програм рада предшколске установе кроз најаву теме радионице и њених циљева.

Водитељ замоли учеснике да се представе и изнесу своја очекивања од учешћа у радионици на начин да своја очекивања запишу на папир и приликом изношења исте залијепе на пано. Препорука је водитељу радионице да на пано папиру нацрта дрво, а да стикери са записаним очекивањима учесника буду плодови тог дрвета.

Водитељ представља правила радионичарског рада уз наглашавање да се правила постављају ради успјешности остварених очекивања, а не у сврху постојања строгих правила. (Уколико су учесници раније учествовали у радионицама лакше ће схватити суштину постављених правила. Уколико је учесницима учешће у радионици прво искуство, препорука је да водитељ објасни важност поштовања правила групног рада).

СРЕДИШЊИ ДИО (60 минута):

Коменатар водитеља након уводног дијела:

Сви родитељи воле своју дјецу и желе најбоље за своју дјецу. Родитељи нису ишли у школу да буду родитељи, учили су о родитељству од својих родитеља, пријатеља, читајући разну литературу, али су учили и из властитог искуства. На примјер, родитељи сами кажу да су промијенили свој начин васпитања са другим или трећим дјететом. Бити родитељ је веома захтјевно. Родитељска улога је пуна изазова, питања, али и стресора. Сваки родитељ чини грешке. Али знајте, грешке се могу исправити! Родитељи, као и професионалци могу да уче о родитељству, могу да га унапређују и усавршавају кроз вјештине и методе родитељства. Зато смо данас ту! Желим да знате да не постоје савршени родитељи, али да постоје довољно добри родитељи.

ЈА КАО РОДИТЕЉ И МОЈА ПОРОДИЦА!

Водитељ замоли учеснике да редом у круг кажу нешто о својој породици и себи као родитељу. Водитељ може да олакша комуникацију (нарочито ако се

група не познаје) на начин да учесници нацртају своју породицу и причају о својој породици кроз цртеж? Каква је моја породица? Шта воли моја породица? Какав сам ја родитељ?

МОЈ СТИЛ ВАСПИТАЊА: КОЈЕ СТИЛОВЕ ВАСПИТАЊА КОРИСТИМО?

Водитељ замоли родитеље да се подијеле у групе од по 4 до 6 учесника и свакој групи учесника даје један задатак за расправу.

Задатак за групу 1: Шта радите у ситуацији када вам се дијете баца по поду у продавници, вришти и плаче јер жели да му купите играчку коју ви нисте планирали да купите?

Задатак за групу 2: Шта радите у ситуацији када дијете има покварен зуб, али не жели да иде код зубара јер га је страх?

Задатак за групу 3: Шта радите у ситуацији када се ваше дијете не жели играти са другом дјецом док сте на прослави рођендана?

Задатак за групу 4: Шта радите у ситуацији када ваше дијете не жели поспремити играчке које је разбацало у игри?

Задатак сваке групе је да се договори шта би урадили у описаним ситуацијама. Након групне расправе, по један представник групе саопштава шта је њихов став у погледу датих ситуација. Претпоставка је да ће учесници користити различите стилове васпитања, али и да ће контекст ситуације одређивати различите стилове. Због тога је могуће да се учесници не могу међусобно усагласити. Уколико чланови малих група не успију усагласити став, сасвим је у реду да изнесу разлике у мишљењима и водитељ треба да подржи различитости и његује климу уважавања различитих ставова. Водитељ треба да напомене учесницима да је таква ситуација уобичајена и да одређује и реалност, што указује на различите погледе на родитељство и различите стилове васпитања, али и различиту дјецу и породичне динамике.

КОЈИ ВАСПИТНИ СТИЛ КОРИСТИМ У ВАСПИТАЊУ СВОГ ДЈЕТЕТА?

Водитељ учесницима дијели упитнике и напомиње да упитник рјешавају у односу на дијете које похађа предшколски програм, те да буду искрени јер своје резултате неће дијелити са члановима групе. Након 10 минута добијених за попуњавање упитника, васпитач замоли родитеље да оцијене свој упитник и да запишу доминантни стил на папир и ставе га у свој џеп.

Након тога водитељ представља васпитне стилове родитељства. (Прилог за Радионицу 1.)

Замолите учеснике да процијене који су васпитни стилови кориштени у свакој од дискутованих ситуација из групних задатака. Након тога, водитељ подсјећа учеснике да отворе папириће из џепа и погледају који су њихови преферирани васпитни стилови.

Водитељ учесницима представља везу између утицаја васпитног стила на понашање, личност и емоционалних стања дјете, те представља васпитни стил који се преферира у програму рада предшколске установе. На крају, позива родитеље да је идеално вријеме за кориштење досљедног стила васпитања (топао емоционални однос уз адекватну контролу и захтјеве) управо на вртићком узрасту.

ЗАВРШНИ ДИО (10 минута):

Учесници говоре о испуњености својих очекивања, тако што на ријеци (нацртаној на пано папиру) уцртавају онолики број риба који одговара испуњености њихових очекивања (5 риба ако су очекивања у потпуности испуњена, 4 нешто мање и тако редом).

Учесници играју завршну игру. Сви учесници стоје у кругу. Васпитач држи крај клупка, и држећи један крај чврсто у руци добаци клупко једном од родитеља уз једну жељу (жељу у вези успјешног родитељства), и тако редом у круг док сви родитељи не добију клупко жеља. Родитељи сво вријеме држе дио канапа у руци. Након задњег бацања клупка сви родитељи подигну руке изнад глава. Васпитач их замоли да погледају изнад својих руку и увиде колико је канап испреплетан, те констатује да су и наше одлуке о родитељству врло испреплетане, а васпитање веома сложено.

2.

радионица

КАКВО ДИЈЕТЕ ЖЕЛИМ У БУДУЋНОСТИ?

ТОК РАДИОНИЦЕ:

Уводни дио (10 минута):

Водитељ представља тему радионице и моли учеснике да напишу и искажу своја очекивања од радионице. Подсјећа учеснике на правила која ће поштовати, а нарочито активно слушање и круг повјерења. Затим учесници показују прву слику свог дјетета групи и причају о томе какво је било њихово дијете као веома мала беба.

СРЕДИШЊИ ДИО (60 минута):

Водитељ учесницима поставља сљедећа питања:

- Какве су особине Вашег дјетета!
Водитељ позива учеснике да наведу неке особине свог дјетета за које сматрају да се тренутно доминантно испољавају.
- Шта очекујем од свог дјетета? Какво желите да ваше дијете буде у будућности?
Замислите ваше дијете у будућности. Он или она има 20 година! Какав/а је? Наведите његове/њене особине! Шта ради?

ДОСЉЕДАН РОДИТЕЉ – ОДГОВОРНО ДИЈЕТЕ. УСПОСТАВЉАЊЕ ГРАНИЦА У ПОНАШАЊУ ДЈЕЦЕ.

- Како треба да васпитавамо дјецу од најранијег дјетињства како би она била одговорна према себи и свијету око себе? На који начин родитељска очекивања од дјеце могу бити успјешније испуњена?
- Шта су могуће препреке у успостављању граница и васпитању дјеце? Како савладати препреке?

Водитељ подсјећа родитеље на васпитне стилове (из Радионице 1), напомињујући учеснике да досљедност у родитељском понашању и истрајност у кориштењу најуспјешнијег стила васпитања ствара позитивне особине код дјетета (марљивост, истрајност, самопоуздање итд.) и гради одговорност према себи и свијету око себе.

Први предуслов за остваривање одговорне улоге родитељства је успоставити дјеци границе у понашању и васпитати дијете да буде одговорно према себи и према свијету око себе.

Како то можемо поспјешити у свакодневном животу? Успостављањем граница у понашању. Преферирањем досљедног стила у васпитању, стила који ће социјализовати одговорност у понашању дјеце кроз топао емоционалан однос између дјеце и родитеља.

- Како да моје дијете постане одговорно према себи и свијету око себе? Како да му успоставим границе?

Водитељ позива учеснике – родитеље да заједно кроз примјере разговарају о начинима реаговања родитеља у уобичајеним ситуацијама.

Примјер А: Шта ћете учинити када се ваше трогодишње дијете жели попети на висока недоступна мјеста са којих може да падне и повриједи се? Која је Ваша прва реакција? Водитељ позива учеснике да заједно дискутују.

Примјер Б: Шта ћете учинити када ваше четворогодишње дијете користи мобилни телефон док Ви вршите неодложне кућне обавезе (спремање ручка, склањање ствари по кући и поспремање, изношење ствари из аута, одлагање ствари у оставу и сл.)?

Водитељ позива учеснике да заједно дискутују.

За вријеме дискусије водитељ прихвата све родитељске одговоре. Након дискусије кроз примјере водитељ поставља питање учесницима како би их на ефикасан начин подучио родитељској вјештини.

„ТИ – ЈА“

- Шта кажете дјетету када је несташно, када вас не жели послушати?

Водитељ подучава учеснике једној једноставној, али ефикасној вјештини родитељства: Умјесто грдње и галаме бирам разговор, а критику за несташлук пребацујем из „ти“ у „ја“ форму реченице.

Водитељ замоли учеснике да се присјете неке критике коју су у одређеној ситуацији упутили свом дјетету, а група помаже да реченицу пребаце из „ти“ форме у „ја“ форму. На примјер шта се може рећи умјесто реченица као што су: „Срам те било! Баш си безобразан/а, неваљалче! Још само једном ако то поновиш добићеш само такве батине. Видјећеш ти свог бога када се ја дохватим тебе?“ Умјесто реченице „Баш си безобразан према брату“, можемо

да кажемо: „Ја бих била много задовољнија када би се ти и брат боље слагали.“ На овај начин нисмо критиковали дијете, а саопштили смо му шта нам смета. Дјеца којој изговарамо и понављамо да су безобразни почињу да тако мисле о себи, те не граде самопоуздање.

Водитељ подстиче учеснике да нађу оптималне „ја“ форме реченице и мотивише родитеље да је почињу користити у васпитању дјеце. Вјежбајмо заједно кроз примјере! Водитељ и родитељи заједно врше преформулацију „ти“ форми реченица у „ја“ форме реченица. На крају дискусије водитељ позива родитеље да искусе ефекте упућивања критике у „ја“ форми и наглашава им да је важна досљедност у примјени.

КАКО ВАСПИТАЧ МОЖЕ БИТИ ПОДРШКА РОДИТЕЉУ? МОТИВАЦИЈА ЗА ПАРТНЕРСКУ САРАДЊУ!

Васпитач родитељима казује да предшколски програм код дјеце има за циљ изградњу позитивних особина личности као што су: успостављање граница у понашању, поштовање правила, солидарност, емпатичност, одговорност, марљивост итд. Васпитач позива родитеље да примјеном досљедних васпитних стилова кроз мање критике, а више разговора са дјецом буду партнери у васпитању дјеце.

Васпитач постаља питање за завршну дискусију:

- Шта мислите какве родитеље желе Ваша дјеца?

Учесници путем технике изношења идеја исказују своја мишљења, а водитељ их записује на пано. На крају водитељ чита све родитељске исказе и констатује да је за успјешност васпитања значајно да родитељ буде управо онакав каквог га жели дијете.

ЗАВРШНИ ДИО

Родитељи и водитељи се договарају да до наредног сусрета родитељи покушају примијенити стечено искуство на радионици у васпитању своје дјеце.

Учесници разговарају о испуњености очекивања и договарају наредни радионичарски сусрет.

3. радионица**ТОЛЕРАНЦИЈА НА НАСИЉЕ У ВРТИЋУ
ЈЕДНАКА ЈЕ НУЛИ****УВОД (10 минута)**

Водитељ представља тему радионице и упознаје се са очекивањима учесника.

Водитељ позива учеснике да се сјете једног догађаја из свог дјетињства када су били повријеђени од стране свог друга, а затим да се сјете догађаја у којем су они нанијели повреду или штету свом другу?

По завршетку круга родитељских одговора, водитељ констатује да је велика већина одраслих људи у свом дјетињству била повријеђена од стране вршњака и да има оних који су повреде и штету наносили другима, да је насиља увијек било и да га је немогуће потпуно спријечити, али да то не значи да требамо избјегавати насиље, већ га правовремено препознати и ефикасно на њега реаговати, те васпитавати дјецу да не буду толерантна на насиље.

СРЕДИШЊИ ДИО (60 минута)

Водитељ дијели учеснике у 5 група. Свака група добија питање за дискусију, у циљу размјене мишљења и продуковања квалитетне дискусије у малим групама.

Питања за групну дискусију:

1. Очекујете ли насиље у вртићким групама? Шта је насилно понашање, а шта није насилно понашање?
2. Шта су узроци насилног понашања?
3. Како родитељ може сачувати своју дјецу од тога да буде жртва насиља?
4. Који родитељски васпитни стилови подстичу насиље код дјеце?
5. Шта вртић може учинити да се дјеца науче заштити од насиља?

Свака група на папир записује своје закључке. Група бира представника који ће изнијети закључке групне дискусије. Водитељ сумира закључке свих група и позива све учеснике да направе заједнички меморандум о сарадњи у градњи нулте толеранције на насиље.

МЕМОРАНДУМ О ПАРТНЕРСТВУ У ИЗГРАДЊИ НУЛТЕ ТОЛЕРАНЦИЈЕ НА НАСИЉЕ У ВРТИЋУ

Родитељи и васпитачи-водители креирају меморандум о сарадњи који ће се односити на правила којима се гради нулта толеранција на насиље код куће и у вртићу, а стране потписнице меморандума су родитељи с једне стране, а васпитачи са друге стране. Меморандум треба да садржи закључке произашле из дискусије на постављена питања. Кроз меморандум се поштују права родитеља и програм предшколске установе.

Препорука је водитељима да меморандум о сарадњи на изградњи нулте толеранције на насиље буде написан у позитивистичком, а не нагативистичком контексту. На примјер један од чланова меморандума умјесто да гласи у виду забране „Другари се у вртићу не смију тући и говорити ружне ријечи једни другима!“, може да гласи „У нашој вртићкој групи су најхрабрији и најјачи другари који се воле, поштују и помажу.“ Важно је да се сви учесници и водитељи усагласе са садржајем меморандума. Такође је важно да се кроз креирање меморандума родитељима укаже да су сва дјеца једнако важна: дјеца која се насилно понашају, дјеца која трпе насиље и дјеца која посматрају насиље. Улоге дјеце могу се мијењати у датим околностима и времену. На крају меморандум треба да садржи члан који ће се односити на заједнички договор у случају да се сарадња не поштује. На примјер, то може да буде члан који говори о томе да ће у случају да се насиље деси у вртићу, водитељ без одлагања транспарентно изнијети све информације везане за догађај родитељу и да ће заједно настојати доћи до рјешења у најбољем интересу све дјеце у групи.

ЗАВРШНИ ДИО (10 минута)

Учесници заједно постављају меморандум и договарају се о начину на који ће своју дјецу упознати са меморандумом. Водитељ позива учеснике да процијене испуњеност очекивања и да вреднују корисност учешћа у радионицама изградње партнерских односа у васпитању дјеце.

ПРИЛОГ ЗА РАДИОНИЦУ 1

Задатак за групу 1: Шта радите у ситуацији када вам се дијете баца по поду у продавници, вришти и плаче јер жели да му купите играчку коју ви нисте планирали да купите?

Задатак за групу 2: Шта радите у ситуацији када дијете има покварен зуб који га боли, али не жели да иде код зубара јер га је страх?

Задатак за групу 3: Шта радите у ситуацији када се ваше дијете не жели играти са другом дјецом док сте на прослави рођендана?

Задатак за групу 4: Шта радите у ситуацији када ваше дијете не жели поспремити играчке које је разбацало у игри?

Неколико савјета за водитеље радионица

Јако би предложене радионице оправдале постављени циљ изградње партнерства између родитеља и предшколске установе, ових неколико савјета васпитачима-водителима радионице моћу бити корисни:

- Не плашите се бити водитељ радионице. Будите водитељ.
- Не оклијевајте позвати родитеље на радионицу. Радионица је много бољи начин размјене информација и уџонавања од родитељских састанака.
- Не чекајте идеалне услове за одржавање радионице. Створите себи довољно добре услове.
- Не оштерећујте се да у току радионице све мора да иде по јасно зацртаном плану. Праћите учеснике, њихове потребе и поруке који вам они шаљу.
- Будите насмјани и расположени док водите радионицу. Ни Ви не волите мртуде, зар не?
- Насмани се, али не труди, више са самим собом, него са учесницима. Не исмијавајте учеснике, јер ћете тако дозволити и другим да их исмијавају.
- Не критикујте. Подржите сваку идеју, став и мишљење учесника.
- Заборавите своје личне проблеме када почињете са радионичарским радом.
- Не заборавите да је свака радионица за вас још једно ново искуство.

ВАСПИТНИ СТАВОВИ РОДИТЕЉА

Дводимензионални модел васпитних ставова родитеља (Piorkowska-Petrović, 1991, Генц, 1994; Коџопељић, 2009, Egberts et al., 2015, Pavićević i Stojiljković, 2016):

1. Афективна димензија – подразумејева успостављен емоционални однос родитеља према дјетету. Емоционални однос се поларизује на континууму топло-хладно васпитање, односно топао или хладан емоционални однос родитеља према дјетету.
2. Димензија контроле се односи на родитељски надзор и контролу над дјететом, родитељско дозвољавање односно ограниченост дјечије слободе, како у психичком, тако и у физичком смислу, односно захтјеви и очекивања која родитељи постављају пред дјецу. Димензија контроле се поларизује на попустљиво и ограничавајуће васпитање.

Комбинацијом полова двију димензија добијају се четири различита васпитна стила, односно родитељска става у васпитању.

ВАСПИТНИ СТАВОВИ РОДИТЕЉСТВА

контрола	ПОПУСТЉИВА	емоционалност	
		ТОПЛО	ХЛАДНО
	ОГРАНИЧАВАЈУЋА	топло–попустљив ПЕРМИСИВНИ	хладно–попустљив ИНДИФЕРЕНТАН ЗАНЕМАРУЈУЋИ
	ОГРАНИЧАВАЈУЋА	топло–ограничавајући АУТОРИТАТИВНИ	хладно–ограничавајући АУТОРИТАРНИ

Описи васпитних ставова

АУТОРИТАРНИ СТАВ

- Емоционално хладан, дистанциран и неприступачан родитељ, емоционално дистанцирани.
- Родитељ поставља строга правила која се морају поштовати.
- Родитељ очекује покорност дјетета његовом ауторитету у свим ситуацијама и дијете нема избора за супротстављен став.
- Ако дјеца не поштују правила биће кажњена и у проблему.
- Дјеца уче да је једини начин без поговора послушати родитеља.
- Родитељска очекивања и захтјеви од дјеце су високи.

- Родитељи ријетко похваљују своју дјецу, грле, мазе.
- Дијете је послушно, добро, али не развија потребно самопоуздање. Научено је да послуша и да се покори одраслом без размишљања.

АУТОРИТАТИВНИ СТАВ

- Родитељ дјечи поставља јасне границе, којих се досљедно држи, али и објашњава дјетету зашто су важне и корисне.
- Родитељ очекује од дјетета да поштује правила уз исказивање разумевања и допуштања да дијете има свој став, као и да се међусобно усаглашавају и договарају.
- Родитељ не спутава, већ подстиче дијетено самосталност, дозвољавајући му слободу.
- Међусобни однос је прожет топлином, исказивањем љубави, подршке и уважавања.
- Дијете је самопоуздано у социјалним везама.

ПЕРМИСИВНИ, ПОПУСТЉИВ СТАВ

- Родитељ не поставља захтјеве пред дијете или има веома мало захтјева, попустљив је.
- Родитељ ради све умјесто дјетета. Размишља за њега.
- Пред дијете се не постављају правила, угађа се дјетету.
- Родитељ је претјерано брижан, претјерано надзире све потребе које дијете може да има.
- Дијете постаје несигурно, нарочито у социјалним контактима.
- Дијете има проблем у прихватању ауторитета.

ЗАНЕМАРУЈУЋИ, ИНДИФЕРЕНТАН СТАВ

- Родитељ не поставља јасне границе у понашању дјеце. Незаинтересован је.
- Родитељ према дјетету не исказује емоционалну топлину и разумевање за дјечије потребе вишег реда, углавном се задржава на примарним потребама (нпр. да ли је дијете јело).
- Не разговара се са дјететом, нема интереса за његове жеље.
- Код дјеце је изражено одсуство самопоуздања, присутан осјећај личне несамоефикасности.
- Дјеца имају потешкоће са уклапањем у социјалну, вршњачку групу.

Упитник

Поштовани родитељи,

У овом упитнику налази се неколико реченица које описују однос родитеља у васпитању своје дјеце. Пажљиво прочитајте сваку изјаву. Одговори се крећу од никада, ознака 1, преко 2, 3 и тако даље све до 6 који означава увијек. Молимо вас да у циљу спознаје начина васпитања свог дјетета будете отворени и искрено, без нарочитог промишљања одаберете један од одговора.

1. Реагујем на осећања и потребе свог дјетета.

Никад	1	2	3	4	5	6	Увијек
-------	---	---	---	---	---	---	--------

2. Када ме дијете пита зашто мора нешто да уради, одговорим да је то због тога што ја тако кажем, јер сам ја родитељ, или да је то због тога што ја тако желим.

Никад	1	2	3	4	5	6	Увијек
-------	---	---	---	---	---	---	--------

3. Узимам у обзир жеље свог дјетета прије него што га замолим да нешто уради.

Никад	1	2	3	4	5	6	Увијек
-------	---	---	---	---	---	---	--------

4. Кажњавам своје дијете одузимањем нечега што воли.

Никад	1	2	3	4	5	6	Увијек
-------	---	---	---	---	---	---	--------

5. Објашњавам свом дјетету како се осјећам у односу на његово добро или лоше понашање.

Никад	1	2	3	4	5	6	Увијек
-------	---	---	---	---	---	---	--------

6. Вичем када не одобравам дјететово понашање.

Никад	1	2	3	4	5	6	Увијек
-------	---	---	---	---	---	---	--------

7. Тешко ми је да дисциплинујем своје дијете.

Никад	1	2	3	4	5	6	Увијек
-------	---	---	---	---	---	---	--------

8. Трудим се да се не уплићем у дјететов живот.

Никад	1	2	3	4	5	6	Увијек
-------	---	---	---	---	---	---	--------

9. Охрабрујем своје дијете да говори о својим осјећањима и проблемима.

Никад	1	2	3	4	5	6	Увијек
-------	---	---	---	---	---	---	--------

10. „Полудим“ од бијеса на своје дијете.

Никад	1	2	3	4	5	6	Увијек
-------	---	---	---	---	---	---	--------

11. Охрабрујем своје дијете да слободно говори, иако се не слаже са мном.

Никад	1	2	3	4	5	6	Увијек
-------	---	---	---	---	---	---	--------

12. Ударим своје дијете када ми се не свиђа шта је рекло или урадило.

Никад	1	2	3	4	5	6	Увијек
-------	---	---	---	---	---	---	--------

13. Урадим умјесто дјетета нешто када оно осјећа нелагоду да уради сам.

Никад	1	2	3	4	5	6	Увијек
-------	---	---	---	---	---	---	--------

14. Од дјетета ништа не очекујем.

Никад	1	2	3	4	5	6	Увијек
-------	---	---	---	---	---	---	--------

15. Дајем дјетету објашњења за своја очекивања од њега.

Никад	1	2	3	4	5	6	Увијек
-------	---	---	---	---	---	---	--------

16. Критикујем своје дијете када желим да коригујем његово понашање.

Никад	1	2	3	4	5	6	Увијек
-------	---	---	---	---	---	---	--------

17. Када је моје дијете узнемирено, пружам му утјеху и разумијевање.

Никад	1	2	3	4	5	6	Увијек
-------	---	---	---	---	---	---	--------

18. Користим пријетње као вид кажњавања.

Никад	1	2	3	4	5	6	Увијек
-------	---	---	---	---	---	---	--------

19. Похваљујем своје дијете.

Никад	1	2	3	4	5	6	Увијек
-------	---	---	---	---	---	---	--------

20. Кажњавам своје дијете ускраћивањем њежности.

Никад	1	2	3	4	5	6	Увијек
-------	---	---	---	---	---	---	--------

21. Попуштам свом дјетету.

Никад	1	2	3	4	5	6	Увијек
-------	---	---	---	---	---	---	--------

22. Разговарам са дјететом само о рјешавању основних ствари, храна, новац, уколико се жали на болест.

Никад	1	2	3	4	5	6	Увијек
-------	---	---	---	---	---	---	--------

23. Узимам у обзир оно што моје дијете воли да ради када планирам породични пут.

Никад	1	2	3	4	5	6	Увијек
-------	---	---	---	---	---	---	--------

24. Отворено критикујем дијете када не испуни моја очекивања.

Никад	1	2	3	4	5	6	Увијек
-------	---	---	---	---	---	---	--------

25. Поштујем мишљење свог дјетета и охрабрујем га да га изнесе.

Никад	1	2	3	4	5	6	Увијек
-------	---	---	---	---	---	---	--------

26. Дешава ми се да се трудим да промијеним дјететово мишљење и осјећања.

Никад	1	2	3	4	5	6	Увијек
-------	---	---	---	---	---	---	--------

27. Третирам своје дијете као равноправног члана породице.

Никад	1	2	3	4	5	6	Увијек
-------	---	---	---	---	---	---	--------

28. Осјећам потребу да подсјећам своје дијете на претходно лоше понашање, како се такво понашање не би поновило.

Никад	1	2	3	4	5	6	Увијек
-------	---	---	---	---	---	---	--------

29. Игноришем дјететово лоше понашање.

Никад	1	2	3	4	5	6	Увијек
-------	---	---	---	---	---	---	--------

30. Не осјећам потребу да будем њежан према свом дјетету.

Никад	1	2	3	4	5	6	Увијек
-------	---	---	---	---	---	---	--------

31. Објашњавам свом дјетету шта од њега очекујем.

Никад	1	2	3	4	5	6	Увијек
-------	---	---	---	---	---	---	--------

32. Подсјећам своје дијете да сам ја његов родитељ.

Никад	1	2	3	4	5	6	Увијек
-------	---	---	---	---	---	---	--------

33. Са својим дјететом проводим топле и искрене тренутке.

Никад	1	2	3	4	5	6	Увијек
-------	---	---	---	---	---	---	--------

34. Подсјећам своје дијете на све што сам радио и радим за њега.

Никад	1	2	3	4	5	6	Увијек
-------	---	---	---	---	---	---	--------

Упитник преузет са <https://pegasus-centar.rs/vaspitni-stil/>**Који је мој васпитни стил?**

Рачунање резултата упитника: прво саберите резултат за следеће ставке поред сваког стила, а затим их подјелите са бројем последије заграде. Стил који има највећу бројчану вредност је став који доминантно користите у васпитању дјете.

АУТОРИТАТИВНИ (1,3,5,9,11,15,17,19,23,25,27,31,33) ____ / 13 = ____

АУТОРИТАРНИ (2,4,6,10,12,16,18,20,24,26,28,32,34) ____ / 13 = ____

ПОПУСТЉИВИ (7,13,21,29) ____ / 4 = ____

ИЗБЈЕГАВАЈУЋИ (8,14,22,30) ____ / 4 = ____

ПРИЛОГ ЗА РАДИОНИЦУ 2

Савјети водитеља учесницима радионица-родитељима!

- ✓ Дјеца не могу да бирају своје родитеље, али могу да желе промјене код својих родитеља. Родитељи могу да промијене своје методе васпитања.
- ✓ Родитељи са дјецом треба да разговарају без обзира на њихов узраст. Родитељи не требају дозволити својој дјечи да са њима преговарају и да их условљавају, на примјер „Бићу добар, ако ми купиш...!“

- ✓ Родитељи треба да науче своју дјецу да препознају своје потребе! Родитељи не морају сваку дјечију потребу задовољити одмах и без одлагања (изузев у хитним ситуацијама, нпр. повреде). Одлагањем дјечијих потреба дјецу чинимо отпорнијим на животне стресоре!
- ✓ Родитељи треба да науче своју дјецу како да препознају непријатне ситуације, да се заштите и одлучно кажу „не“! Родитељи који претјерано штите своју дјецу не чине дјецу спремну за живот!
- ✓ Родитељи требају подучити дјецу да могу мијењати себе, да су грешке дозвољене и да служе да се исправе! Дјецу не треба учити и подржавати их у томе да мијењају пријатеље око себе и свијет око себе, јер је то нереално у животу одраслих, али и дјеце!

Напомена: Водитељ може додавати још савјета на основу свог искуства.

ПРИЛОГ ЗА РАДИОНИЦУ 3

Шта јесте насилно понашање?

Насилно понашање је агресивно понашање које се карактерише намјером да се другој особи, групи или објектима нанесе штета или бол како физичка, тако и психичка или материјална.

Шта није насилно понашање?

- размирице између вршњака
- свађе између вршњака
- пријатељско задиркивање
- инцидент између другара који се не понавља
- случајно наношење повреде другу у трчању, игри

Зашто дијете постаје насилно или жртва?

- Узроци насилног понашања се сматрају наученим, стеченим у дјететовом процесу социјализације.
- Дијете учи из свега што види у свом окружењу: породици, сусједству, вршњачким групама, медијима (ТВ, Интернет).
- Дијете у породици има модел насиља или породица високо толерише насиље (нпр. физички кажњавана дјеца или дјеца која су свједочила насиљу у породици, родитељи који неуро савјетују дјецу да буду агресивна („Врати му истом мјером или дупло“), јер сматрају да је то најбоља одбрана од насилника. Насилно се понашају дјеца којој је

све дозвољено, чији су родитељи попустљиви и немоћни да успоставе границе у понашању свог дјетета.

- Дјеци којој се толерише насилно понашање агресивност може постати особина личности.
- Дјеца која посматрају насиље су такође изложена насиљу.
- Дијете не постаје жртва насиља зато што је само неког иритирала, нервирала и сл.
- Ниједна одрасла особа не треба да толерише насилно понашање јер тиме показује дјечи да насиље треба да трпе.
- Дјеца која пријављују насиље, нису тужибабе. Не треба дозволити да због поруке одраслих да је дијете тужибаба, дијете трпи насиље и учи се толеранцији насиља.
- Најефикаснија одбрана од насиља је групна реакција на насиље.

Шта можемо учинити да се насиље спријечи и смањи?

- ✓ Дјеци треба градити став нетолеранције насиља.
- ✓ Дјецу треба подучити да препознају насилна понашања.
- ✓ Дјецу треба научити да његово/њено тијело нико не смије да повређује.
- ✓ Дјецу треба подстицати на самосталност. Самостална дјеца имају изражено самопоуздање, а оно је ефикасна одбрана од насиља.
- ✓ Дјецу треба научити да препознају основне непријатне емоције као што су туга, љутња, страх и треба их подучавати да властите емоције прихватају.
- ✓ Дјецу треба подучити да се о насиљу отворено говори.
- ✓ Дјеца треба да знају да они који говоре о насиљу нису тужибабе.
- ✓ Дјецу треба подучити да је групна реакција на насиље веома учинковита.

Гордана Унчанин

Радионице за сензибилисање родитеља и дјеце у погледу инклузивне праксе у предшколским установама

Планирано је да се ове радионице спроводе редосљедом како су наведене. Препорука је да родитељи прођу све три радионице, да би трајни ефекат био постигнут. Циљ нам је да родитељима дјеце која немају развојне потешкоће приближимо то како се осјећа дијете и родитељ чије дијете функционише на специфичан начин. Прије сваке радионице водитељ обезбјеђује потребан материјал: стикере, оловке, флипчарт, пројектор, креп траку, одштампане прилоге и и остало.

У случају да се радионице спроводе одвојено, водитељ радионица ће добити додатак на крају текста о играма упознавања и повезивања међу члановима групе (родитеља).

1. радионица**ВАШЕ ЈЕ ПРАВО ДА ЗНАТЕ****ЦИЉЕВИ:**

- Информисање родитеља о неким основним сметњама у развоју код дјеце: (информисањем смањујемо страх од другачијег и непознатог, она нас тјера да преиспитамо властите ставове према различитим особама, склоностима и околини.).
- Утврђивање појма толеранција и поштовање различитости.
- Развијање вјештине толерантног дијалога.
- Примјена наученог појма у реалним животним ситуацијама.

УВОД: Игра упознавања и дефинисање очекивања у току радионице (трајање 10 минута)

ИГРА: Име – биљка

Ова игрица је намијењена упознавању групе, повезивању и опуштању учесника радионице. Свака особа лијепи на прса стикер са својим именом и именом биљке која почиње на почетно слово имена (нпр. Лена – липа, Рајко – ружа и др.). Водитељ радионице, такође ставља своје име на стикер да буде видљиво и доступно.

Водитељ радионице, да би објаснио родитељима шта значи радионичарски рад, заједно са њима уводи правила на почетку радионице, са напоменом да родитељ може прихватити постојећа правила или понудити још нека, ако жели.

Препорука 1: На радионицама се сједи у кругу. Тако сви боље видимо и чујемо.

Препорука 2: На радионицама сви учествују, јер од сваког од нас зависи како ће радионица изгледати.

Препорука 3: Ако ипак не желите одговор подијелити са нама, можете само рећи „даље“.

Препорука 4: Пратите своје потребе. Ако вам нешто смета или вам се не свиђа, реците одмах.

Препорука 5: Слушајмо другог и не прекидајмо.

Препорука 6: Поштујмо договорено вријеме за радионицу.

Након понуђених опција, формира се заједнички договор о радионицама.

Корак број 1: Информисање и пружање основних информација родитељима о одређеним особеностима појединих сметњи у развоју дјеце које су заступљене у нашим предшколским установама (трајање 20 минута)

Упутство за водитеље радионица

(можете га касније користити као образложење):

У свакодневном животу често користимо појам „сметње у развоју“ за било који вид одступања у развојним нормама дјеце. Врло је важно имати основне информације о појединим специфичностима у развоју с циљем упознавања и лакшег прихватања истих. Када је човјек упознат са етимологијом и манифестацијама проблема и када научи основне карактеристике, лакше прихвата и има разумијевање за различита понашања и реакције дјеце која имају специфичности у развоју. Страх и незнање блокира човјека да чини и да се понаша адекватно у ситуацијама које изискују људскост и хуманост. Стога је важно бити информисан и упућен како бисмо и нашој дјечи могли пружити исправне информације о различитостима око нас. Ако водитељ жели може направити кратку Power Point презентацију о најчешћим сметњама у развоју као што су аутизам као општи поремећај развоја, церебрална дјечија парализа, Даунов синдром, ментална неразвијеност, олигофренија, поремећаји вида, поремећаји слуха и сл.

(Литература за едукацију и информисање родитеља о сметњама у развоју код дјеце кроз могућност сачињавања Power Point презентације)

1. Greenspan, I. S., Wieder, S., Simons, R. (2010). *Дете с посебним потребама*. Каруповић д.о.о. Београд.
2. Хигашава, Н. (2015). *Зашто скачем*. Лагуна, Београд.
3. Ранђић, М. и Сатарић, В. (2011). *Приручник за родитеље деце са сметњама у развоју*. Удружење грађана Снага Пријатељства. Београд.
4. Стојаковић, П. (2012). *Психологија за васпитаче и родитеље*. Графид, Бања Лука.
5. Тадић, Н. (1980). *Психијатрија детињства и младости*. Научна књига, Београд.

Корак број 2: Толеранција и шетња (трајање 30 минута)

Као увод у ову активност „олујом идеја“ (brainstorming) утврдити која све људска права родитељи знају и написати их на табли или флипчарту. Након набрајања сумирати да је важно да знају да сви имају права да буду различити и да мисле другачије.

Можете сумирати изреком да је тачно:

Ако тражимо нешто што нам је свима заједничко – то је чињеница да смо различити.

Објасните родитељима да слиједи активност у којој ће заузимати мјеста у складу са својим ставовима и то на сљедећи начин: Након што васпитач постави питање, ако је ваш одговор **да** – ти родитељи ће стати на десну страну, ако је одговор **не** – стаћете на лијеву страну просторије, а ако **нисте сигурни** – стаћете у средину. Када родитељи стану у средину морају да објасне зашто не могу да се одлуче, те да наведу особине и карактеристике те особе или групе људи и због чега се не могу одлучити.

Постављајте једно по једно питање. Реците им да размисле и одговоре: Да ли би могао/могла бити јако добар пријатељ с неким ко (је):

- друге националности;
- друге вјере;
- проблематичног понашања попут крађе, наркоманије;
- слуша народњаке;
- веома сиромашан;
- веома богат и охол;
- прекомјерне тежине;
- има хомосексуалне склоности;
- ко има психолошке сметње попут шизофреније, депресије;
- с посебним образовним потребама (аутизам, ЦРП, Даунов синдром... др).

Послије сваког питања започети дискусију. Могућа питања су:

- Шта ти се не свиђа код особа које припадају овој групи?
- Које им још особине приписујеш?
- Како би се осјећао/ла да у Вашој породици има особа са овим карактеристикама?

Родитељима ће можда бити непријатно да изаберу одговор **не**, можда ће им бити лакше да стану у средину и опишу које особине приписују тој групи.

Важно је да родитељи знају, након сваке дискусије, да могу промијенити своју позицију у односу на ту групу!

Сумирајте дискусију, на примјер:

Толеранција према различитостима подразумева прихватање других баш таквих какви јесу, заједно са свим њиховим специфичностима. Важно је поштовати и цијенити сваку различитост међу људима. То ћемо успјети ако разликујемо добро од лошег, ако познајемо и прихватамо основна људска права, ако уочавамо сличности и разлике које постоје међу свима нама. Ако се потрудимо да „станемо у туђе ципеле“ (емпатија), погледамо свијет из туђе перспективе, на добром смо путу да друге разумијемо и тако спријечимо неспоразуме и сукобе и да развијемо толеранцију за другачије и прихватимо различитости са којима смо окружени.

Корак број 3: Толеранција је за мене (трајање 20 минута)

Материјал: Изреке о толеранцији (**прилог 1.1**)

У овој активности подијелимо изреке на папиру. Један примјерак изрека је довољан за 5 родитеља. Сваки родитељ напише омиљену изреку на папиру и појединачно одговара на питања?

Зашто је изабрао/ла баш ти изреку?

Да ли постоји нека личност из окужења која се тако понаша или личност из прошлости која је имала примјере таквог понашања?

У чему Вас та особа инспирише у будућем животу?

Након тога водитељ сумира значај толеранције у животу (могуће кроз лични примјер) и позива родитеље да изаберу заједничку изреку која ће их водити приликом васпитања своје дјеце према другачијем, а које срећу у свом окружењу.

ПРИЛОГ 1.1.

Изреке о толеранцији

- Не слажем се с оним што мислиш, али ћу до краја бранити твоје право да то кажеш. (Волтер)
- Ако човјек не држи корак са својим сапутницима, можда је то зато што он чује другог бубњара. Пустите га да корача у складу с музиком коју он чује. (Х. Д. Торо)
- Ум је попут падобрана – функционише само када је отворен. (А. Ајнштајн)
- Ко не мисли на друге, схватиће да ни други не мисле на њега. (Кинеска пословица)
- Истрајна доброта побјеђује рђаве намјере. (Сенека)

- Поток жубори и скакуће, а велика ријека ћути и тече. (Љ. Ненадовић)
- Да би се признала туђа вриједност, треба имати властиту. (А. Шопенхауер)
- Не ходај иза мене, можда те нећу водити. Не ходај испред мене, можда те нећу слиједити. Само ходај крај мене и буди ми пријатељ. (А. Ками)
- Теже је разбити предрасуду него атом. (А. Ајнштајн)
- Промијени себе и промијенићеш хиљаде око себе. (св. Серафим Саровски)

Корак број 4: Завршетак радионице (трајање 10 минута)

Водитељ сумира главне идеје радионице о важности информисања о непознатом и другачијем, поштовању различитости, значају толеранције и прихватању другачијег и тражи повратну информацију о томе шта су научили данас?

Корак број 5: Повратна информација о радионици кроз барометар у виду временске прогнозе (Прилог 1.2.)

2. радионица ЕМПАТИЈА

„Емпатија је кад знаш како му је“ – Миа 4/4

ЦИЉЕВИ:

- Упознавање родитеља са појмом емпатије
- Значај емпатије у практичној примјени
- Препознавање и усвајање коришћења емпатије при сусрету са другачијом популацијом
- Учење разлике између етикетирања и опажања

Неколико ријечи водитељима радионице (ово се може додати у сумирању радионице или при објашњавању):

Емпатија је способност разумијевања емоција и мисли других људи, тј. разумијевање шта друга особа осјећа у ситуацији у којој се налази. Шта бих ја осјећала, мислила и урадила кад бих се нашла у сличној ситуацији, или како је то бити у „туђим ципелама“ су нека од питања за појашњење ове вјештине. Осјећати емпатију према другој особи не значи да ћемо изгубити себе и да ћемо нашкодити себи већ ћемо бити у прилици боље разумјети особу и ситуацију, као и да ћемо се у тој ситуацији конструктивније понашати и његовати креативну емпатију ка свему.

Психолози емпатију сматрају блиско повезаном са моралним расуђивањем. То је веома важна вјештина за здрав емоционални и морални развој дјеце, младих и одраслих људи. Емпатија се учи и развија и веома је важно подстицати дјецу да развијају саосјећање за другог. У случају емпатије врло је важно да разумијемо разлоге зашто се неко понаша на начин на који се понаша, али је такође важно да пратимо себе у ситуацијама које изискују емпатично понашање. У стању емпатије мање осуђујемо, више разумијемо, сигурнији смо, имамо мање страха, немамо несигурности, љутњу и бојазан.

Стога је важно да родитеље чија дјеца немају потешкоће у развоју сензибилишемо како би били у прилици да науче себе и своју дјецу адекватним вјештинама при сусрету са другачијим и специфичним особама у свом окружењу.

Корак број 1. Игрица Кврљ-мрљ (трајање 10 минута)

Ову игрицу користимо ради опуштања и повезивања родитељске групе. Родитељи затворених очију стоје у кругу леђа окренутих од средине круга и након упутства крећу се по соби као мјесечари испружених руку. Кврљ-мрљ је необични члан који је тих и који не прича, тром и осјетљив. Он тражи љубав, али је нијем и не може то рећи. Један од родитеља је Кврљ-мрљ (она ћути), а остали га траже (испуштају гласове, звукове које желе). Када га неко додирне он сам постаје Кврљ-мрљ. Зато га треба тражити. Када некога дотакну они послушају звукове, ако особа не говори, то је Кврљ-мрљ особа. Учесник отвара очи и сам постаје та особа и хвата се за руку са оним ко је Кврљ-мрљ и ћути. Ланац се током игрице повећава док сви не постану Кврљ-мрљ особе, повезане и пуне љубави, а ћутљиве.

Корак број 2: Другачије и храбро (трајање 15 минута)

Водитељи радионице саопштава родитељима:

Хајде да сада пробамо једну вјежбу. Сви ћете запушити уши рукама на један минут, тако да не чујете звукове око вас. Ја ћу вам дати знак кад да склоните руке с ушију. То ће бити кад станем тачно испред табле и подигнем десну руку. До тада нека уши буду затворене.

Док родитељи буду држали руке на ушима, водитељ обавља разне радње, узима ствари из торбе, помјера усне као да нешто говори, лупа кључевима, испушта оловку и сл. Након вјежбе водитељ разговара с родитељима о томе како су се осјећали док нису чули.

Да ли су замишљали звукове, или покушавали да разумију шта говорите на основу помијерања ваших усана?

Да ли могу разумјети како се осјећају људи који не чују?

Позовите родитеље да заједно погледате снимак са YouTube-a Canadian Tire „Wheels“ <https://www.youtube.com/watch?v=pFuWUiHo-WI>

Након што одгледате снимак, разговарајте с родитељима. Питајте их:

- Како сте се осјећали док сте ово гледали?
- Шта мислите, како се осјећао дјечак у колицима док је гледао своје вршњаке како играју кошарку?
- Како се осјећао дјечак када им се придружио у игри?
- Како другачијим од нас можемо помоћи?

Настојте да укључите што више родитеља у разговор:

- Познајете ли некога из вашег окружења који је другачији од вас?
- Јесте ли икад размишљали о томе како живе људи који су другачији (нпр. који не виде, не чују, који не могу да изразе своја осјећања и потребе)? Ако јесте, на који начин?

Можете их подстаћи питањима:

- Кад сретнете особу која не види или је другачија од осталих, о чему размишљате?
- Како се осјећате?
- Јесте ли имали могућност да „уђете у туђе ципеле“ некада?
- Како је „бити у туђим ципелама“?
- Зашто је важно да се потрудимо да разумијемо емоције других људи, тј. шта друга особа осјећа у ситуацији у којој се налази?
- Што би било да нема тога?
- Што бисте били спремни да урадите за ту особу?
- Да ли од ње можемо научити нешто? (говорићете о оптимизму и снази, љубави)

Корак број 3: Етикета на челу (трајање 20 минута)

Учесници радионице сједе у круг и водитељ радионице им лијепо етикету на челу. Док водитељ то ради учесници (родитељи) држе очи затворене. Задатак родитеља је разговор и дискусија на тему: Моје слободно вријеме...?

Задатак родитеља је да се понашају према осталима у групи у односу како су означени на челу (овдје је врло важно знати родитеља и његов карактер и додијелити му натпис супротан његовој личности и природи понашања. Наиме, ако је родитељ доминантан и гласан ставити му етикету **игнориши ме**, ако је стидан, повучен **охрабруј ме**... и др). Учесници (родитељи) се требају подијелити у двије групе – ако их је више, или у једну мању. Дискусија траје 10 минута. Након спроведене вјежбе слиједи дискусија о томе шта им је стајало на челу и да објасне зашто мисле да им је баш то стајало на челу.

Дискусију разрађујемо додатним питањима:

- Како сте се осјећали због тога и због етикете на челу?
- Шта мислите како се осјећају други људи када се ми према њима тако понашамо?
- Да ли су некада били у сличној ситуацији?

Водитељ радионице треба истаћи и повезати како „етикетирање“ усмјерава понашање ка особи: да се особа заправо прилагођава нашем понашању и то је зачарани круг очекивања и очекиваног понашања. Ми особу не упознајемо јер се водимо етикетом о тој особи и она се понаша у „складу са етикетом“. Сумирање активности иде у правцу етикетирања другачије дјеце и особа из вртића, сусједства и околине и навођења на размишљање како се та особа осјећа када се нађе у некој од претходних негативних ситуација. Позовете их да се ставе у „туђе ципеле“ и размисле, потом их питамо како би се осјећали да њихова дјеца доживљавају такве реакције од околине и друштва? Да ли је у реду дати „другачијим“ особама шансу да се уклопе?

Етикете које користимо у радионици су сљедеће: **игнориши ме, похвали ме, подржи ме, исмијавај ме, охрабри ме, критикуј ме** (водитељ радионице их може одштампати или написати руком на папирићу, па налијепити на чело креп траком).

Корак број 4: Одбачени (трајање 20 минута)

Дајте родитељима упутство да насумично, не гледајући, извуку један папирић у боји из кутије/кесе. Само једно од њих извући ће црни папирић. Напомените им да не могу разговарати, нити одавати боје једни другима све док им не дате знак (плесак рукама) да могу. На тај знак родитељи почињу да траже друге родитеље с папирићем исте боје и тако се окупљају у једном дијелу собе. Боје које ставимо у кутију ће имати пар изузев папирића црне боје. Посматрајте и биљежите шта је радио/ла особа с црним папирићем и која га/ју је група прихватила. Питајте родитеље како су се осјећали када су се срили с осталима који су имали исту боју.

- Како се осјећао родитељ с црним папирићем? Зашто? (питање и за родитеља са црним папирићем и за групу). Питајте групу зашто га је прихватила.
- Зашто је за особу која није имала пара било важно да га једна од група прихвати?
- Шта би било да је остао сам, неприхваћен?
- Како би се осјећао/ла да си ти на његовом мјесту?

Након овог круга питања, поставите им и сљедеће:

- Знате ли ситуације из свакодневног живота у којима је нека особа одбачена?
- Кома се то десило? Зашто?
- Како се осјећају те особе (дјеца, одрасли)?
- Како бисте им Ви помогли?

Још једном водитељ сумира и позива на емпатију и учење стављања у позицију другог који ја другачији и коме треба наша подршка да се уклопи и буде прихваћен. Потреба за прихватањем је једна од основних психолошких потреба и сви имамо потребу да будемо прихваћени. Тако и дјеца која су другачија и која не знају изразити своја осјећања и потребе требају нашу подршку и помоћ.

Корак број 5: Опажам или етикетирам (трајање 15 минута)

Прилог 1.3. Слика дјетета у ћошку

Сваки родитељ добије слику дјетета које сједи држећи се за главу. У случају више учесника формирају се групе од по три родитеља са једном сликом испред њих која је јасно видљива свима. Водитељ радионице затим поставља питања и биљежи одговоре на флипчарту или табли.

- Шта видите на слици?
- Каква осјећања у вама буди ово слика?
- Шта би урадио да си поред овог дјечака и зашто?
- Након свега водитељ радионице упућује и појашњава групи родитеља разлику између опажања (видимо дјечака који се држи за главу) и етикетирања (дјечак је тужан, забринут, боли га нешто, уплашен је... давања сопственог суда о дјечаку).

Зависно од тога да ли само гледамо или етикетирамо зависи и наше понашање ка другом. Када се водимо етикетирањем ми унапријед мислимо да знамо шта је са другом особом и шта јој треба, што се у већини случајева покаже као неисправно.

Ми бирамо како ћемо опажати појаве, људе око себе и од тога зависе наше мисли, опажаји, понашање према особи.

Водитељ радионице сумира значај опажања и прихватања других и избјегавања етикетирања на основу наших убјеђења и самоубјеђења. Позива на важност давања шансе и прилике особи да се упозна и да се његова или њена различитост прихвати, као и да се тој особи покуша помоћи. Етикетирање води ка неспоразумима и предрасудама и може повриједити особе из наше околине. На крају уочавамо колико је важно учити своје потомке да прихватају и не етикетирају друге уколико су различити и другачији од нас.

Корак број 6: Сумирање радионице. Барометар осјећања и закључак (трајање 10 минута)

Задатак: До следеће радионице родитељи треба да прате себе у ситуацијама у којима су препознали да етикетирају друге или да њих други етикетирају.

3. радионица

НАША ОСЈЕЋАЊА

ЦИЉЕВИ:

- Родитељи ће бити у стању да након спровођења ове радионице:
- Анализирају своја осјећања, мисли и поступке у ситуацијама (не) толерантног понашања,
- Развиће позитивнији однос према другачијем и различитом,
- Схватиће значај позитивних мисли и штетност осуде и оговарања по друге особе из околине,
- Научиће нешто о осјећањима и различитом испољавању осјећања код људи.

Корак број 1: Тијело које говори (трајање 10 минута)

Циљ ове активности је препознавање сопствених емоција и детектовање различитих начина на који човјек испољава исту емоцију у циљу што бољег праћења и разумијевања себе и других.

Родитељи стоје у кругу, а ви им задајете задатак:

- Покажите ногом: Љут/а сам.
- Покажите очима: Страх ме је.
- Покажите рукама: Срећан/а сам.
- Покажите да вам је досадно.
- Покажите да сте тужни.
- Покажите да сте изненађени.
- Покажите да сте уплашени.
- Покажите да сте бијесни.

Након тога слиједи разговор (пожељно је да родитељи стоје или сједе у кругу). Постављајте питања и помажите да се развије групна дискусија:

Да ли сви користимо исте покрете кад изражавамо неко осјећање? На примјер, којим покретима бисте изразили срећу? А љутњу, страх...?

А шта са особама које не знају дефинисати и исказати своје емоције и како се осјећају?

Закључите: Видјели сте да иста осјећања показујемо на различите начине. Када видимо друге, некад нам је јасно како се осјећају, а некад их не разумијемо. Осјећања можемо показивати тијелом, покретима, али је важно да и ријечима изразимо како се осјећамо. Умјесто да ударамо, да бацамо ствари, да правимо штету, да игноришемо, осуђујемо можемо да кажемо како се осјећамо. Тада ће нас други још боље разумјети. И ми ћемо боље разумјети и прихватити друге који исказују емоције другачије од нас.

Затражите да родитељи наведу неколико примјера које ће упућивати шта су научили током ове вјежбе.

Корак број 2: Не ругај се! (трајање 10 минута)

Васпитач саопштава родитељима да ће и даље говорити о осјећањима и анализирати како оно што кажемо или урадимо може утицати на осјећања других.

Погледајте унапријед припремљен снимак „Не ругај се“ са Интернет извора: <https://www.youtube.com/watch?v=rthMpKPwp0g>

Објасните родитељима активност да током гледања снимка, треба да подигну десну руку кад их оно што виде чини срећним, а лијеву кад их неки садржај чини тужним. Ако их оно што виде чини истовремено и срећнима и тужнима, подижу обе руке. Савјетујте им да не гледају како реагују други родитељи и група, већ да реагују онако како сами мисле и осјећају.

Кад одгледају снимак, питајте их:

- Који су вас тренуци на снимку растужили?
- Који су вас тренуци развеселили?
- Кад сте се у исти мах осјећали и тужнима и веселима? Зашто?
- Да ли сте некада били у сличној ситуацији или знате некога ко је у сличној ситуацији?

Ако остане времена, било би лијепо да пустите снимак још једном, након активности или пред крај радионице.

Корак број 3: Јабукe (трајање 45 минута)

Материјал: двије јабуке (пожељно црвене, што сличнијег изгледа), нож и тањир/даска или нешто пригодно за сјечење.

Саопштите родитељима да слиједи активност која је мало другачија од оних у којима су до сада учествовали. Пожељно је да сједе или стоје у кругу. Ставите пред родитеље двије јабуке, што сличније, тако да сви могу да их виде.

Замолите родитеље да добро погледају јабуке, да размисле и наведу разлике и сличности између њих. Након што они наведу разлике и сличности, подигните једну од њих (мало је вјероватно да ће бити идентичне; узети ону која је мања, понегдје мање црвена, с неком тачкицом и сл.) и кажите: Грозно. Ова јабука изгледа одвратно! И баците је на под. Затим подигните јабуку и питајте: „Зар ова јабука није лоша?“ Поступак ће, вјероватно, код родитеља изазвати невјерицу и збуњеност, али наставите даље. Најближем родитељу реците сљедеће: „Хајде, и Ви бисте требали да кажете нешто лоше о овој јабуци и одбаците је, баш као ја.“ Истрајте док родитељ не прихвати.

Након што родитељ каже нешто лоше о јабуци баца је на под и подигне је, преда је родитељу поред себе (са своје десне стране). Уколико је потребно, подстицати их. Могуће замјерке јабуци су: „Ружна ти је кора. Боја ти је одвратна. Петелка ти је сувише кратка. Сигурно си пуна црва. Вјерујем да си горка. Мрзим што ти је кора храпава и сл.“

Када јабука прође цијели круг и родитељи кажу нешто ружно о јабуци и баце је на под, јабука долази до вас. Ставите обје јабуке пред родитеље и тражите да опет наведу сличности и разлике. Затим ведро, с осмијехом, питајте родитеље: „Ко жели парче јабуке?“ Претпоставка је да ће се јавити бар неколико родитеља. Узмите прво јабуку која је стајала на столу, која није испуштана на под. Преполовите је и покажите како је лијепа и здрава. Затим преполовите другу јабуку, коју сте ви и родитељи бацали на под. С обзиром на то колико пута је пала, биће уочљиво нагњечена. Оба пута пратите реакције родитеља.

Питајте родитеље коју јабуку желе да једу. Велика вјероватноћа је да ће већина (ако не сви) тражити да једу ону која је здрава. Тада их упитајте: „Али зашто? Зар нисмо сви ми допринијели да јабука изгледа овако? Ми смо ово урадили, зашто је не бисте јели?“ Наставите: „Молим вас, погледајте... Ово је оно што ми радимо другима када кажемо нешто ружно, злобно, увредљиво. Или када урадимо нешто болно, нпр. изопшtimo неког. Када неког оговарамо или кажемо да је ружан или дебео или кажемо да није довољно добар да би се дружио с нама, с нашом дјецом или када кажемо да је неко ретардиран, болестан, глуп. Ми смо их тада одбацили. Бацили смо их као ову јабуку и направили им још једну модрицу. Можда се та модрица увијек не види споља, али она стварно постоји у њима. Те модрице не могу да прођу тек тако. Оне постају само веће, дубље и горе. Овакве (показати на изубијану јабуку).“

Подићи половине изубијане јабуке и наставити: „Ово је оно што ми радимо једни другима. Важно је да престанемо да „бацамо“ једни на друге лошу енергију и мисли.“

Након тога сумирамо утиске и питамо:

- Зашто је мени добро када су други толерантни према мени?
- Зашто је добро када сам ја толерантан/толерантна према другима?
- Шта се дешава када нема разумијевања другог?

Наведи примјере из личног искуства. Колико је за толеранцију важна емпатија? А зашто?

А сарадња, тимски рад, стрпљење/самоконтрола – зашто?

Питајте их да ли могу да наведу неку ситуацију када су код себе препознали да постају толерантни на другачије понашање, мишљење? Ако могу, у којим ситуацијама се то десило? Шта је био „окидач“, тј. Мисао која их је подстакла да буду толерантни на различитости, за друге особе и околину?

Закључити и нагласити колико је важно да учимо своју дјецу да не осуђују, да не критикују друге. Као и да прихвате дјецу и особе из свог окружења која су другачија и која имају неке аномалије или сметње. Страх и неповјерење нису добре емоције те само саосјећање и прихватање другог у различитости је основа здраве личности. Наша дјеца се угледају на нас и уче од нас; ако ми не његујемо толеранцију, саосјећање и добру самоконтролу ни они неће формирати исте карактеристике. По психологу А. Бандури учење по моделу је важан облик учења за дјецу у предшколском узрасту. Гледајући своје родитеље дјеца уче важне појмове о животу и околини. Образовањем себе родитељи образују и своју дјецу.

Корак број 4: Разломљени квадрат (трајање 15 минута)

Прилог 1.4: Разломљени квадрат

Родитељи се дијеле у групе по 8. Изаберу се опсерватори у свакој од група и водитељ радионице може да учествује ако недостаје чланова. Сви родитељи сједе за столом и даје им се сљедеће упутство.

Сви ће добити дијелове квадрата. Важно је да се у групи састави квадрат исте величине. Активност се спроводи у тишини. За вријеме рада не смијете узимати од другог дијелове квадрата али своје смијете давати. Рад је завршен кад сви саставе квадрате исте величине.

Након тога слиједи дискусија:

- Како сте се осјећали? Које су мисли доминирале у току рада? Како сте постигли рјешење?
- Ко је добио најмање дијелова и како се осјећао? (Сумирамо да живот није фер према свима, некад нам даје мало и недовољно, али уз подршку других можемо више постићи. Тако је исто са дјецом која имају проблеме у развоју и њиховим родитељима).
- Ко је требао да развали свој квадрат да би га остали могли сложити? (Понекад је важно вратити се на почетак, преиспитати и сагледати ситуацију на другачији начин у циљу проналаска оптималног рјешења за све).

Водитељ радионице сумира радионицу и напомиње колико је важна подршка и сарадња свих нас да свако дијете које има сметње у развоју буде потпомогнуто нашим снагама да би остварило свој оптимум. Информисаност и едукација околине, његовање позитивног става о другачијим особама из окружења, саосјећање и прихватање различитости и разумијевање, смањују емоцију страха која је основна блокирајућа емоција која утиче на нас и нашу дјецу да при сусрету са различитостима најширег типа реагујемо неадекватно и грубо.

Барометар осјећања: Како су се осјећали током радионице кроз временску прогнозу – 5 минута

Повратна информација: Сет питања о радионици – 5 минута

Прилог питања:

1. Да ли постоји нешто ново што сте научили на овим радионицама?
2. Сада након добијања ових информација шта сматрате најважнијим за помоћ и прихватање дјете која имају сметње у развоју? Информисаност о проблему, толеранција, емпатија, контрола емоције страха, нешто друго? Шта?
3. Шта вам се није допало на радионицима?
4. Имате ли нешто за додати?

Прилози

ПРИЛОГ 1.1.

	СУНЧАНО: Одушевљење, толико тога сам доживио/доживјела.
	ПРЕТЕЖНО СУНЧАНО: Угодан осјећај, лијепо и занимљиво.
	КИША: Изненађен/а сам, помало ми је неудобно.
	ОЛУЈА: Све ме то љути и плаши. Не слажем се са тим што радимо.
	МАГЛА: Све ми је нејасно. Не знам шта осјећам.

ПРИЛОГ 1.2.

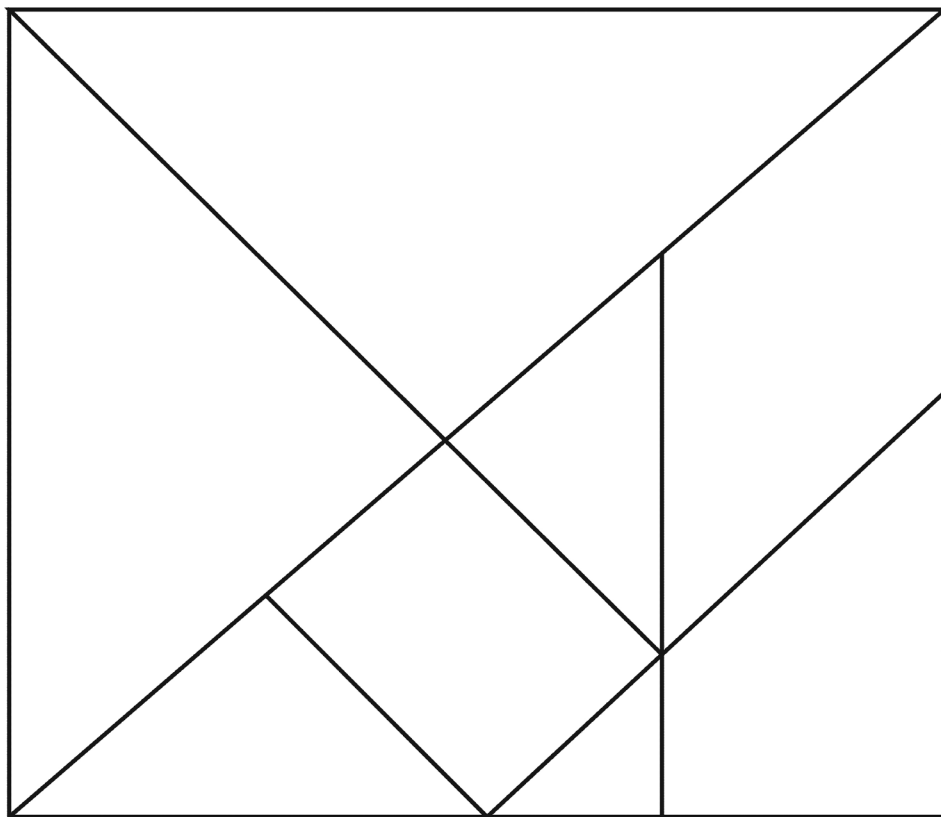
Корак број 2: Другачије и храбро* Игрица преузета и прилагођена из књиге „Моје вриједности и врлине – развој социјалних и емоционалних вјештина ученика и ученица“ – Завод за школство: Црне Горе

Корак број 4: Одбачени *Игрица према раду 3. Комесаровића „Потицање емпатије код ученика разредне наставе 2010.“

*Игрица за упознавање: **Надимак** (15 минута) – у случају да се не спроводе све радионице уводна игрица за повезивање и опуштање.

„Сада ће свако рећи своје име, зна ли како га је добио, да ли га воли и зашто? Ако имате надимак реците како сте га добили, да ли га волите и зашто? Да ли бисте вољели да се зове другачије и зашто?“

ПРИЛОГ 1.3.

Министарство
просвјете и културе
Републике Српске

unicef
za svako dijete

